

ВСЕ ПРО ЗАКОНИ - В ОДНІЙ ГАЗЕТІ!
Юридичний Вісник України
Загальнонаціональна правова газета
WWW.YVU.COM.UA

► № 4 (1563)

1-10 БЕРЕЗНЯ 2026 РОКУ

Виявлення корупційних ризиків:

Митниця під прицілом

▪ У ЦЬОМУ НОМЕРІ

Проблеми адвокатури вимагають реформ

► стор. 10

Чи може Європа ефективніше боротися з пропагандою війни

► стор. 13

Четверта річниця повномасштабного вторгнення росії

Резолюція парламенту США

► стор. 14–15

Війни закінчуються запитанням «навіщо?»

► стор. 15

Доступ до правосуддя у критичному стані

► стор. 22–23

Офіс президента став правовладним органом

► стор. 25

Парадокси віктимності:

концептуальна рамка
для кримінального права
та перехідного правосуддя

► стор. 26–29

НАГАДУЄМО НАШИМ ЧИТАЧАМ!

Триває передплатна кампанія
на 2026 рік.

Передплата здійснюється
в усіх відділеннях Укрпошти
та безпосередньо в редакції
тижневика (в т. ч. онлайн).

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС: 21615

Виявлення корупційних ризиків:

Митниця під прицілом

Команда Transparency International Ukraine опублікувала результати Індексу сприйняття корупції у 2025 році: Україна отримала 36 балів зі 104 можливих, продемонструвавши зростання на один бал та посівши 104 місце з-поміж 182 країн. Показники більшості країн-сусідок (Молдова, Румунія, Угорщина втратили по 1 балу) та інших кандидатів до ЄС (Грузія та Туреччина втратили по 3 бали) впали, тоді як прогрес продемонстрували лише Україна та Боснія і Герцеговина.

Нагадаємо, що Індекс — це результат комплексного дослідження. Він показує не рівень корупції, а її сприйняття представниками бізнесу та експертами. При цьому використовуються понад десять джерел інформації та рейтингів. Загальний показник держави залежить від формування нею антикорупційної політики. Так, реалізація державної антикорупційної політики вказує на те, що абсолютно подолати корупцію, у тому числі в правоохоронних органах, неможливо. Можливо лише мінімізувати її вплив на суспільство. Останні події з цього приводу доводять, що ефективність інституцій держави (НАБУ, САП) визначаються саме наявністю певних пріоритетів, належною організацією процесуальних заходів, а також розслідуванням корупційних правопорушень. Така діяльність передбачає комплекс взаємопов'язаних заходів спрямуванням та метою заходів, що реалізуються у рамках єдиної антикорупційної політики. Мова йде насамперед про залучення громади до протидії корупції; удосконалення законодавства у сфері боротьби з корупцією відповідно до міжнародних стандартів; підвищення правової ментальності щодо нетерпимості до будь-яких корупційних проявів.

Впровадження Антикорупційної стратегії на 2026 – 2030 роки мають мінімізувати корупційні ризики у сфері митниці та підвищити її ефективність. Однак проблема полягає в тому, що ухвалення рішень у сфері митної справи надмірно спирається на прямий контакт між бізнесом і посадовцями. Тому важливо, щоб у кожного кроку був цифровий слід. Адже відсутній єдиний цифровий управлінський контур, який створює значний простір для неформального впливу, вибіркості та значної кількості непрозорих операцій.

Макс Нефедов, керівник проекту BRP, який очолював дослідження з питань митниці розповідає, що існують як мінімум три ключові виклики, з якими зараз зіштовхується митниця, а саме, надмірна залежність від «людського фактора»; дискреція без прозорих правил: багато рішень залишаються на розсуд інспекторів, але не супроводжуються прозорими процедурами або незалежним контролем; відсутність стратегічних орієнтирів і вимірюваних показників: системі бракує зрозумілої траєкторії розвитку, чітких KPI та циклу зворотного зв'язку. Він вносить пропозиції для вирішення цих проблем: об'єднати технічні інструменти, оперативні дані та журнали дій у єдиному цифровому просторі, де кожен крок оформлення може бути відтворений та проаналізований; перевести типові операції в автоматичний режим з повною цифровою фіксацією, мінімізуючи контакти бізнесу та митниці; запровадити постійний аналіз цифрових слідів процесу, щоб створити аналітичну модель управління, у якій рішення ґрунтуються на стандартних даних, а не на індивідуальних підходах. Нагадаємо, другий розділ проекту Антикорупційної стратегії містить пропозиції щодо 16 сфер, які мають найвищі корупційні ризики. Цей розділ присвячений визначенню ключових проблем і стратегічних результатів у пріоритетних сферах, до яких, зокрема належать: судоустрій і статус суддів; прокуратура, правопорядок і протидія злочинності; адвокатура та правничка допомога; оборона; будівництво; відновлення; енергетика; публічні закупівлі; державне регулювання та контроль у сфері економіки; оподаткування.

Як відомо, у 2025 році завершився цикл дії Антикорупційної стратегії на 2021 – 2025 роки – основного стратегічного документа у сфері запобігання і протидії корупції в Україні. У зв'язку з цим Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) упродовж 2025 року здійснило комплексну роботу з підготовки такого проекту, який має забезпечити спадкоємність, системність та підвищення ефективності антикорупційних реформ у наступному п'ятирічному періоді.

Віктор Ковальський

■ НАШІ ВІТАННЯ!

ЦИМИ ДНЯМИ СВЯТКУЮТЬ
СВІЙ ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ

4 березня —
Надія ПАСМОР,
директорка наукової бібліотеки
Національного
юридичного універ-
ситету імені Ярослава Мудрого,
кандидатка педагогічних наук

5 березня —
Станіслав
КРАВЧЕНКО,
голова Верховного
Суду, член Вищої
ради правосуддя

6 березня —
Ірина ДЗЕРА,
кандидатка
юридичних наук,
доцентка факультету
правничих наук КМА

8 березня —
Святослав Піскун,
голова Союзу
юристів України,
державний радник
юстиції 1 класу,

кандидат юридичних наук

12 березня —
Павло Горінов,
директор НН
інституту права
та політології УДУ
імені Михайла

Драгоманова, кандидат
юридичних наук, доцент

Колективи видавництв «Юрінком Прес» та «Юрінком Інтер» і редакція газети «Юридичний вісник України» вітають іменинників. Нехай вас завжди супроводжує успіх, здійснюються плани та сподівання, постійно зігриває тепло людської вдячності, а будні і свята наповнюються радістю, світлом і любов'ю рідних та близьких.

■ ДИПЛОМАТІЯ

Підтримка тривалого миру в Україні

Принципи суверенітету і територіальної цілісності України. На передодні 4 річниці російського вторгнення в Україну Генеральна асамблея ООН проголосувала резолюцію: «Підтримка тривалого миру в Україні».

Тим самим відхилено пропозицію США, вилучити з проекту резолюції щодо підтримки миру в Україні, пункти про територіальну цілісність та необхідність досягнення справедливого миру.

Положення, проти яких виступають Сполучені Штати, стосуються як раз принципів суверенітету і територіальної ціліс-

ності держав-членів, включаючи Україну. Як відомо, заклик до встановлення всеосяжного, справедливого і тривалого миру відповідно до міжнародного права був раніше підтриманий більш як 141 державою-членом ООН.

Власна інформація ЮВУ

■ КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Недружній акт

Очільник українського МЗС повідомив, що в Будапешті угорська влада захопила в заручники сімох громадян України — співробітників «Ощадбанку». Сибіга зазначив, що ці семеро українців виконували рейс на двох інкасаторських автомобілях між Австрією та Україною та перевозили кошти й цінності в межах регулярних перевезень між державними банками.

«Фактично, йдеться про те, що Угорщина взяла заручників та викрала гроші. Якщо це та «сила», про яку сьогодні казав пан Орбан, то це сила злочинної банди. Це державний тероризм та рекет», — зазначив український міністр. «Ми також звернемося до Європейського Союзу із закликом дати чітку правову оцінку незаконним діям Угорщини — захопленню заручників та пограбуванню», — написав міністр закордонних справ Андрій Сибіга.

Заяву з приводу викрадення своїх співробітників і суму викрадених коштів і цінностей також оприлюднив і «Ощадбанк». Зокрема, там повідомили, що вантаж був оформлений згідно з міжнародними правилами перевезень та чинних Європейських митних процедур — обсяг цінностей, які знаходились у викрадених автівках, становив 40 млн доларів США, 35 млн євро та 9 кг золота.

Підготовлено за матеріалами
МЗС України

■ АКТУАЛЬНІ НОВИНИ

3 1 березня відбулися зміни:

до чого треба бути готовим

Перелік цікавих та значних подій, які відбудуться починаючи з березня, зміни відбудуться майже для всіх верств населення.

– Експерти прогнозують, що у березні є висока ймовірність зростання цін на бензин і дизельне паливо в Україні. Головна причина зовнішня — можливість нової великої війни на Близькому Сході.

– Індикація пенсій — пенсії зростуть на 12,1%, перерахунок автоматичний.

– Підвищення пенсій сім'ям загиблих — мінімальна виплата на одного непрацездатного члена сім'ї — 12 810 грн, у сім'ях із двома і більше одержувачами — 10 020 грн. на кожного.

– Військовий збір у 5% можуть закріпити на постійній основі.

– Мобілізація та відстрочки — з березня військовозобов'язаних очікують зміни в межах анонсованої реформи мобілізації.

– Почалася реєстрація для участі в національному мультипредметному тесті (НМТ-2026): основна з 5 березня до 2 квітня, додаткова: 11–16 травня.

– Вилучення купюр — з 2 березня НБУ припиняє приймати банкноти 1, 2, 5 і 10 грн старого зразка. Їх можна буде обміняти в НБУ, Монети залишаються в обігу.

– Мобільний зв'язок подорожчає — «Київстар» і «Vodafone» підвищують ціни на архівні тарифи — в середньому на 40–90 грн.

– Перехід на літній час — у ніч на 29 березня годинники переведуть на 1 годину вперед.

– У Міністерстві енергетики уточнили, що допомогу можуть отримати співробітники: паливно-енергетичного комплексу; житлово-комунального господарства; «Укрзалізниця». Важливою умовою є безпосереднє залучення до аварійно-відновлювальних робіт незалежно від форми власності підприємства. Програма розрахована на період січень-березень 2026 року. Перші виплати мають надійти на рахунки працівників уже до кінця лютого.

– Оновлення програми «Національний кешбек». Від 1 березня 2026 року програма «Національний кешбек» отримує нові правила: єдина ставка 10% замінюється на 5% або 15%, залежно від категорії товарів. 15% кешбеку нараховуватимуться на українські товари в категоріях з високим рівнем імпорту (понад 35% у споживчому кошику). Сюди входять: одяг, взуття, косметика, побутова хімія, товари для дому, ремонту та тварин, канцелярія, а також деякі продукти — тверді й м'які сири, певні види макаронів і круп. 5% кешбеку діятимуть на українські товари з меншим рівнем імпорту (до 35%). Це, зокрема, хліб, м'ясо, молочна продукція (крім сирів), яйця, олія, овочі, фрукти, риба, консерви, солодощі, снеки, напої, соуси, а також ліки й товари для саду.

Підготовлено за матеріалами
Мінсоцполітики

■ ФІНАНСОВІ АФЕРИ

Захистити бюджет і права людини

Новини про вручення підозр посадовим особам за розтрату бюджетних коштів уже стали своєрідним «must have» кожного місяця. Принаймні складається враження, що на Хмельниччині за останні два роки майже кожна резонансна закупівля завершується констатацією: завдано збитків на мільйони гривень.

Так, страждають бюджети, не забезпечуються фонди захисту прав людини тощо. Прикро інше — ці кошти практично ніколи не повертаються в громади. Так, типовий сценарій відомий: справа надходить до суду — роки розгляду — суспільство забуває — потім з'являється нова аналогічна історія. Але ключове питання — чи є така модель ефективною, з точки зору інтересів громади, захисту бюджету та прав людини.

Якщо подивитися на підходи ЄС до захисту фінансових інтересів, там акцент зроблено не на героїчному покаранні «після», а на запобіганні «до». Державам прямо ставиться завдання забезпечити кримінальну відповідальність, зокрема, і за замах на правопорушення, що завдають шкоди публічним коштам. В українських реаліях у новинах ми майже завжди бачимо вже наслідки — коли кошти з бюджету вибули. При цьому очевидно, що закупівлі в органах місцевого самоврядування — це не прихований процес. Інформація про підготовку та проведення торгів є публічною та відстежуваною.

І тут виникає логічне питання: якщо ризики виявляються задалегідь, чи не ефективніше було б реагувати на стадії замаху — одразу після визначення переможця сумнівних торгів. Нинішня модель бюджетування часто виглядає так: спочатку дозволяємо втратити — потім довго і героїчно караємо — але бюджет це вже не рятує. Можливо, настав час серйозної дискусії про зміщення акценту з фіксації наслідків втрат бюджетних коштів на реальне запобігання втратам публічних коштів?

Підготувала Ілона КАМІНСЬКА,
спеціально для ЮВУ

Проблеми адвокатури вимагають реформ

Адвокатура це вагомий елемент захисту прав людини, своєрідне дзеркало судової влади. Це — неодмінний елемент системи правосуддя. Наразі ЄС рекомендує провести його реформування. Про те без модернізації самої адвокатури неможливо завершити судову реформу загалом. Однак чомусь Європейська комісія у своїх звітах третій рік поспіль констатує відсутність прогресу в реформі адвокатури в Україні.

Дар'я ПИСАРЕНКО,
виконавча директорка ГО «Адвокат майбутнього»

Один із пріоритетів для України

Можливо 2026 рік може стати вирішальним, адже уперше Євросоюз включив вимогу щодо цієї реформи до переліку пріоритетних для України. Фактично уперше за багато років в Україні з'явилися конкретні державні інструменти, які мають дати практичні результати. В останньому звіті про розширення Європейська комісія розширила перелік пріоритетних задач, які стоять перед Україною у сфері правосуддя. Як відомо, уперше за роки від набуття Україною кандидатського статусу з'явилася вимога про те, щоб вже у 2026 році Україна «надала поштовх реформі адвокатури».

Новий статус цієї вимоги в європейському звіті має привернути увагу Києва до проблеми. Проблеми адвокатури описані у Тіньових звітах за 2024 та 2025 роки (до роботи над якими були залучені незалежні експерти ГО «Адвокат майбутнього»). Ці документи також були у розпорядженні Єврокомісії, тож все це не є новиною для Брюсселя. Втім, саме 2025 рік став переламним. Так, блок щодо адвокатури включили до Дорожньої карти реформ у сфері верховенства права — одного з ключових орієнтирів під час руху України до ЄС. Ця дорожня карта узгоджена з ЄС. Уряд затвердив її у травні 2025 року. Вже й НАЗК включило адвокатуру до проекту Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки. Це означає, що проблема перестала бути внутрішньо професійною дискусією і стала частиною офіційних євроінтеграційних зобов'язань держави, закріплених у стратегічних документах.

Незалежність адвокатури не означає безконтрольності

Важливо наголосити, що ця реформа значно відрізнятиметься у підходах від ін-

ших реформ у сфері правосуддя, оскільки адвокатура є незалежним інститутом. Однак незалежність не означає безконтрольності. Адвокатура виконує конституційну функцію забезпечення права на захист, делеговану їй державою, а отже, держава має визначати законодавчі рамки її існування. У 2012 році з'явився пропорційний закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Імплементация закону виявила системні прогалини та недоліки. А з 2022 року адвокатура перестала виконувати одну зі своїх конституційних функцій у системі правосуддя: вона не делегує своїх представників до Вищої ради правосуддя (ВРП) та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (КДКП), що спричинило кадрову кризу цих органів. Крім того, нам необхідно обрати нову політику та правила функціонування адвокатури. При цьому не втручаючись у професійну незалежність адвокатів, але забезпечуючи якість, підзвітність інституції та відновлення суспільної довіри до неї.

Має бути практичний крок

12 січня 2026 року була створена урядова робоча група з удосконалення законодавства про адвокатуру, яку співочолюють заступниця міністра юстиції з питань європейської інтеграції (нині т.в.о. міністра) Людмила Сугак та голова парламентського комітету з питань правової політики Денис Маслов. Дорожня карта визначає виконавцями реформи Міністерство юстиції, Верховну Раду та Національну асоціацію адвокатів України (НААУ). Логічно, адже Мін'юст розробляє політику, парламент приймає закон, НААУ імплементує зміни. І цей розподіл принципово важливий. Владні органи мають виключне повноваження на-

працювати нову політику та встановлювати оновлені правила у сфері адвокатури, якій держава, повторює, делегувала функцію. Зберігаючи професійну автономію адвокатів, але встановлюючи стандарти якості, прозорості та відповідальності перед суспільством.

Слід зазначити, що більше 80% членів робочої групи становлять адвокати — які практикують щодня у судах, так і ті, хто обіймає наразі інші посади, але зберігає професійний досвід і розуміння реалій адвокатури. Серед них — народні депутати, науковці провідних правничих факультетів, експерти міжнародних проєктів, представники НААУ та інших стейкхолдерів, включно з Радою Європи та організаціями, що готували тіньові звіти. У групі є як прихильники глибоких змін, так і ті, хто вважає, що жодних системних реформ не потрібно взагалі. Ця різноманітність може стати як силою, так і пасткою. Існує ризик, що група перетвориться на майданчик для багатомісячних дискусій, де кожна пропозиція блокуватиметься опонентами з протилежного табору.

Що саме є проблемою і до чого тут Антикорупційна стратегія

Включення адвокатури до проекту Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки заслуговує на окрему увагу. Вперше адвокатура визначена як окрема складова Антикорупційної стратегії поряд з судами і прокуратурою. Це відповідає баченню Євросоюзу про те, що зменшення корупційних ризиків має охоплювати всі складові системи правосуддя — і адвокатури це також стосується. Після схвалення урядом антикорупційної стратегії має бути внесена до парламенту у формі закону.

Так у Верховній Раді зійдуться всі процеси, пов'язані з реформуванням адвокатури. І саме у ВР вирішиться, чи перетворяться євроінтеграційні зобов'язання на реальні інституційні зміни у рамках нового законодавства про адвокатуру. Загалом висновки усіх згаданих документів (Дорожня карта, звіт ЄК, антикорупційна стратегія тощо) сходяться на спільному переліку системних проблем адвокатури.

Зокрема, ключовими викликами є: відсутність демократичних процедур формування органів адвокатського самоврядування та дисбаланс повноважень між центральними й регіональними органами; відсутність виборів органів самоврядування з 2022 року (70 тисяч адвокатів не можуть обрати представників, які мали б їхню довіру); кадрові кризи у ВРП та КДКП через невиконання НААУ своїх функцій з делегування; непрозорі та технологічно застарілі процедури доступу до професії з корупційними ризиками; фактична монополізація системи підвищення кваліфікації адвокатів, що негативно впливає на якість професійного розвитку; використання дисциплінарних механізмів, як інструменту тиску на адвокатів, що публічно критикують стан самоврядування; непрозорі управління фінансовими ресурсами адвокатури. Органи самоврядування не публікують фінансові звіти про використання обов'язкових внесків від адвокатів та інших надходжень.

Вплив кризи в адвокатурі на правосуддя

Криза адвокатури має два виміри — зовнішній і внутрішній. Зовнішній проявляється у невиконанні нею конституційних функцій. Внутрішній вимір кризи пов'язаний із питаннями легітимності рішень, організації самоврядування та підвітності керівних органів самим адвокатам. Нагадаємо, у 2022 році строк повноважень органів адвокатського самоврядування завершився, але їхні чергові вибори скасувала Рада адвокатів України з посиланням на воєнний стан (хоча закон щодо запровадження воєнного стану не містить такої заборони, та й аналогічні органи суддівського та прокурорського самоврядування за цей період провели власні вибори вже двічі).

Тепер адвокати мають адвокатське самоврядування, обране у 2012-му та майже повністю переобране у 2017-му, яке залишається незмінним понад 14 років — включно з головою НААУ та Ради адвокатів України (РАУ) Лідією Ізовітовою. Не можливо пригадати іншу впливову інституцію в Україні, якою керували б ті самі люди, що й у 2012 році. Та лише вибори проблеми не вирішать. Необхідно змінити вкорінену систему.

Саме на цьому наголошує Єврокомісія у звіті за 2025 рік: спочатку мають бути змінені законодавчі правила формування органів адвокатського самоврядування, і лише

після цього проведені вибори. Нинішня модель із квотуванням і багаторівневим делегуванням фактично обмежує конкуренцію та дозволяє нинішньому керівництву сконцентрувати контроль і мати тільки лояльних учасників З'їзду адвокатів, який обиратиме нових керівників. Саме тому експертні рекомендації передбачають запровадження сучасних інструментів голосування, зокрема онлайн-формату, що відповідає масштабам професії, яка налічує понад 70 тисяч адвокатів.

На цьому тлі заява голови НААУ та РАУ Лідії Ізовітової про неможливість запровадження онлайн-голосування через «РЕБи, що глушать, проблеми зі світлом та інтернетом» виглядає радше інституційним запереченням змін, ніж технічним аргументом. Реформа виборчих процедур до самоврядування стане ключовим завданням робочої групи. Адже саме правила виборів визначають легітимність цих органів і, головне, мають надати змогу новим лідерам адвокатури прийти до керівництва та втілити зміни.

Що пропонує чинне керівництво НААУ

Під час підготовки Тіньового звіту ми запросили до інтерв'ю всі центральні органи адвокатського самоврядування. На відміну від Офісу президента, Міністерства юстиції та парламентського комітету, які погодилися на інтерв'ювання, органи адвокатури відмовилися, зокрема, висунувши умовою відкриття попереднього Тіньового звіту. Згодом ми звернулися до НААУ у письмовій формі з проханням надати їхню позицію щодо рекомендацій, викладених у звітах Європейської комісії з розширення в частині адвокатури. У відповіді НА-

АУ зазначила, що не отримувала звітів ЄК за 2023–2024 роки, тому вони не мають, що сказати. Тобто в НААУ вважали достатнім аргументом те, що вони не отримали «офіційно» публічні документи, оприлюднені не лише інституціями ЄС, а й урядом України. Втім, схоже, що зараз ставлення до вимог ЄС змінюється.

На початку 2026 року НААУ оголосила про відкриття свого офісу в Брюсселі — крок, недоступний для інших інституцій системи правосуддя, зокрема суддівського чи прокурорського самоврядування, які так само перебувають у фокусі реформ. Цей крок викликав запитання професійної спільноти щодо джерел фінансування такого представництва, його практичної доцільності та мети. Чи потрібен цей офіс для захисту професійних інтересів адвокатів, для чого створювалось НААУ в 2012 році? Чи його мета — посилити захист позицій керівництва НААУ задля збереження статус-кво? Варто нагадати, що звіти про використання адвокатських внесків не публікуються вже п'ять років, що залишається однією з ключових вимог адвокатів.

Хай там як, саме зараз з'явився шанс змінити найменш реформовану частину української системи судочинства. ЄС наголошує на потребі перегляду закону 2012 року, який створював ілюзію самоврядування, але не забезпечив ані справжньої відповідальності, ані підвітності перед адвокатами і перетворився на інструмент зловживань. Ба більше, Європейському Союзу варто розглянути можливість включення реформи адвокатури до механізмів умовності фінансової підтримки, як це вже працює з іншими елементами верховенства права. Поки це лише рекомендації — їх можна імітувати. Коли це умова фінансування — з'являється реальний стимул для змін.

Боротьба з дискримінацією та нетерпимістю задля вступу до ЄС

► Закінчення. Початок у №3

Правовий висновок Центру громадянських свобод щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації» № 13597 (далі — Законопроект № 13597)

Володимир ЯВОРСЬКИЙ,
програмний директор
Центру громадянських свобод

Тимофій АТАМАНЧУК,
юрист-аналітик
Центру громадянських свобод

Обмеження свободи слова й нетерпимість

В цих випадках суд оцінював не внутрішні переконання авторів, а контекст, намір та реальний вплив їхніх висловлювань на гідність і безпеку захищених груп, що підкреслює необхідність внесення змін у визначення в контексті «ставлення» на «суспільно небезпечне діяння». Ключовим ризиком є використання формулювання «ставлення» (attitude) у пропонованому визначенні. В ЄС діє принцип cogitationis poenam nemo patitur — ніхто не несе покарання за думки. Тому правове регулювання має зосереджуватися на конкретному прояві ненависті, що «виходить поза межі самого лише ментального стану». У випадку коли «негативне ставлення» застосовується лише для оцінки мотиву вже вчиненого об'єктивного злочину в межах ККУ, наприклад, побиття, це відповідає стандартній практиці обтяжуючих обставин (bias motive). Проте, якщо це визначення стає основою для самостійного складу адміністративного правопорушення (ст. 188-58 КУпАП за «дискримінаційні діяння», що не містять насильства), виникає ризик покарання за внутрішні переконання, які не призвели до реальної шкоди. Визначення нетерпимості через «негативне ставлення» є суб'єктивною та оціночною категорією.

Поняття «негативне ставлення» не має чіткого порогу інтенсивності. Наприклад, чи вважається «негативним ставленням» іронічний пост у соцмережах або відмова

від приватного спілкування? Визначення нетерпимості в законопроекті не містить застережень щодо оціночних суджень, будь-яка гостра критика релігійних догм або політичних ідеологій за своєю суттю є «негативним ставленням» у розумінні запропонованого визначення нетерпимості. Саме тому важливо визначити виключення такі як сатира, навіть якщо вона завдає певного дискомфорту. Відсутність подібних «фільтрів» у визначенні створює ризик того, що легітимна публічна дискусія може бути кваліфікована як «відкрите негативне ставлення». Наступна ознака нетерпимості використана у запропонованому визначенні, а саме ознака «відкритості» ставлення, покликаючи об'єктивізувати ментальний стан. Проте «відкритість» може проявлятися у формах, які не досягають порогу суспільної небезпеки (жести, погляди, тон). Використання такої конструкції для кваліфікації мотиву злочину (наприклад, у ст. 161 КК) є прийнятним, оскільки там наявне первинне діяння (наприклад, заклики до насильства). Але для цілей адміністративної відповідальності за «дискримінацію» це формулювання є надмірно широким, оскільки дозволяє карати за будь-який публічний прояв антипатії. З іншого боку таке формулювання є функціональним для визначення мотиву (суб'єктивної сторони) тяжких злочинів, де вже є факт насильства. Однак питання виникають саме при застосуванні такої конструкції до адміністративних правопорушень або ненасильницьких дій, оскільки розмиває межу між протиправним діянням і легітимним вираженням поглядів,

що суперечить стандартам правової визначеності ЄС.

Варто звернути увагу й на формулювання частини першої статті 300 КК України у пропонованій редакції законопроекту. У її диспозиції поряд із конкретно визначеними об'єктами згадуються також «інші цифрові матеріали», при цьому закон не розкриває змісту цього поняття. З огляду на перелік уже названих предметів кримінального правопорушення, залишається незрозумілим, які саме матеріали мають на увазі та за якими критеріями вони мають відрізнятися від творів або аудіовізуальної продукції, що пропагують культ насильства і жорстокості, нетерпимість чи дискримінацію. Таке формулювання також створює ризик відсутності уніфікованого тлумачення та застосування відповідної норми. У кримінально-правовому контексті це прямо суперечить принципу правової визначеності, оскільки не дозволяє особі передбачити, які саме дії або об'єкти можуть бути кваліфіковані як предмет кримінального правопорушення. Як наслідок, існує висока ймовірність неоднакової та помилкової кваліфікації аналогічних діянь, що суперечить принципу передбачуваності кримінальної відповідальності.

У кримінально-правовому вимірі це може призвести до надмірного втручання держави у свободу слова, не відповідного вимогам необхідності та пропорційності, а також до вибіркового або репресивного застосування норми.

Нова редакція статті повинна охоплювати не лише заклики до насильства, але й забезпечувати ефективні механізми протидії дискримінації, включно з обмеженням прав та проявами мови ворожнечі відповідно до вимог Рамкового рішення 2008/913/ІНА.

Для усунення зазначених прогалин доцільно внести у Кримінальний кодекс України чітке визначення «мотиву нетерпимості» та закріпити його як окремий елемент складу злочинів на ґрунті ненависті. Крім того, необхідно поширити застосування мотиву нетерпимості як обтяжуючої обставини на відповідні статті КК, зокрема на ст. 296 (хуліганство) та ст. 125 (легкі тілесні ушкодження), оскільки запропонована редакція не передбачає обтяження покарання

у випадках, коли злочини вчинені з мотивів нетерпимості, в той самий час ці статті найчастіше фігурують у випадках нападів з дискримінаційними мотивами. У більшості випадків такі справи не доходять до судового розгляду або перекваліфікуються як «хуліганство».

Зміни до законодавства про адміністративну відповідальність

Варто також зупинитися на пропозиції запровадити адміністративну відповідальність (Ст. 188-58 КУпАП) за ненасильницькі діяння, що призводять до дискримінації осіб або груп осіб. Визначення цього адміністративного правопорушення суперечить вимогам якості закону. Аналогічно, ґрунтуючись на аргументах в справі «Веренцов проти України», можна стверджувати, що формулювання відповідальності не дає особі спрогнозувати які саме дії є забороненими та несуть за собою застосування відповідальності. Для забезпечення стандарту, що вимагає ст. 7 ЄКПЛ, необхідно, щоби правопорушення було чітко визначено, а саме воно повинно містити відповідні склади правопорушень або відсилати до такого переліку. З огляду на це, положення законопроекту про адміністративну відповідальність повинні мати чіткий перелік правопорушень, а не загальне відсилання до здійснення факту дискримінації, що є надзвичайно широким поняттям.

Щодо суб'єкта, котрий має право скласти протоколи про адміністративні правопорушення

Важливо підкреслити, що Уповноважений Верховної Ради України з прав людини є органом парламентського контролю. Основною його функцією є контроль парламенту за діями виконавчої влади щодо дотримання прав і свобод. Однак функції зі складання протоколів за адміністративні правопорушення по своїй суті є функціями виконавчої влади й повинні виконуватися органом виконавчої влади. Омбудсман в цій ситуації повинен якраз визначити чи належно виконують свої функції органи виконавчої влади.

Чинна модель Омбудсмана в Україні не повинна передбачати каральних функцій, оскільки Паризькі принципи визначають, що національні інституції з прав людини мають зосереджуватися на моніторингу, захисті та просуванні прав людини через

консультації, рекомендації, освіту, інформаційну діяльність та координацію, а каральні повноваження повинні здійснюватися окремими органами.

Рекомендації до законопроекту

Рекомендуємо зняти законопроект з розгляду та розробити новий з урахуванням вимог ЄС та Ради Європи. Законопроект в усіх частинах (зміни до закону щодо протидії дискримінації, зміни до кримінального законодавства та кодексу про адмінправопорушення) має суттєві недоліки та може призвести до суттєвих негативних наслідків у вигляді зменшення дискримінаційних діянь, за які може бути відповідальність.

Для забезпечення належного захисту від дискримінації такий законопроект повинен містити щонайменше наступні зміни:

1) Конкретизувати поняття «нетерпимості»: прибрати невичерпне й оціночне визначення «нетерпимості» у законопроекті, виключивши розмите формулювання «інші ознаки», щоби забезпечити правову визначеність та передбачуваність правозастосування, що дозволить запобігти надмірно широкому тлумаченню норм.

2) Ключова рекомендація щодо формулювання визначення нетерпимості: На основі аналізу європейських стандартів, рекомендується переглянути визначення нетерпимості, змістивши акцент із внутрішнього психологічного стану на зовнішнє діяння.

Рекомендується змінити визначення нетерпимості в Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», відмовившись від терміна «ставлення» (attitude) на користь категорії «вираження» (expression) або «вияв» (manifestation). Це дозволить дотриматися

принципу cogitationis poenam nemo patitur (ніхто не несе покарання за думки) та забезпечити правову визначеність.

3) Поширити обтяжувальну дію мотиву нетерпимості: мотив нетерпимості слід включити як обтяжуючу обставину для відповідних статей КК, зокрема ст. 296 (хуліганство) та ст. 125 (легкі тілесні ушкодження).

4) Розширити сферу захисту статті 161 КК: нова редакція повинна охоплювати не лише публічні заклики до насильства, а й усі прояви мови ворожнечі та дискримінації, включно з обмеженням прав, відповідно до вимог Рамкового рішення ЄС 2008/913/ЈНА. Склад цьогозлочин повинен бути чітким та таким, що дозволяє передбачити, які діяння є кримінально каранними.

5) Відмовитися від змін до ст. 300 ККУ або щонайменше конкретизувати поняття «інші цифрові матеріали»: чітко визначити, які об'єкти підпадають під цю категорію, щоби уникнути ризику надмірного втручання держави у свободу слова та забезпечити передбачуваність застосування норми. За наявної редакції цієї статті вона порушує вимоги ст. 10 Європейської Конвенції про захист прав людини.

6) У Кодексі про адмінправопорушення слід визначити чіткі склади дискримінаційних правопорушень, за які встановлюється відповідальність, замість загального нечіткого формулювання «діяння, що призвели до дискримінації».

7) Рекомендуємо вилучити з проекту зміни щодо розширення повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, оскільки це суперечить його конституційному мандату, міжнародним вимогам до Національних інституцій з прав людини, а також відсутності його спроможності реалізувати такі повноваження.

Хвилина мовчання на національному рівні

Президент України Володимир Зеленський 6 березня підписав закон №14144 про встановлення на державному рівні загальнонаціональної хвилини мовчання.

Про це стало відомо з сайту ВРУ. Згідно із законом, оголошення про початок хвилини мовчання щодня о 9:00 повинні лунати через державні та приватні медіа й системи цивільного захисту. Також місцева влада повинна забезпечити інформування на вулицях, підприємствах та в установах.

Хвилина мовчання в Україні. Нагадаємо, Верховна Рада ухвалила законопроект про хвилину мовчання 11 лютого. За це рішення проголосували 260 народних депутатів. Крім хвилини мовчання, в цьому законі також йде мова про вшанування пам'яті жертв геноциду Українського народу — Голодомору 1932-1933 років в Україні щороку. Закон закріплює проведення хвилини мовчання та акції «Запали свічку» щочетвертої суботи листопада о 16:00.

Підготовлено за матеріалами ВРУ

Між небезпекою і шансом врятуватися

Романівський міст, Ірпінь. Чотири роки тому, 5 березня 2022 року.

У той час місто вже кілька днів перебувало під постійними обстрілами. Багато районів були зруйновані, дороги пошкоджені, а звичайне життя фактично припинилося. Люди намагалися виїхати, рятуючи дітей, батьків і самих себе.

Зруйнований міст через річку Ірпінь став місцем, через яке проходив один із небагатьох шляхів евакуації. Люди йшли пішки — з валізами, рюкзаками, інколи просто з пакетом у руках. Хтось ніс дітей на руках, хтось вів за руку літніх батьків. Під мостом у ті дні часто зупинялися сотні людей, тому що там можна було сховатися від ударів російської авіації, яка продовжувала атакувати місто.

Підготував Ілля КОСТИН

Проблеми адвокатури вимагають реформ

В м. Ужгороді відбувся міжнародний круглий стіл: «Ефективне виконання судового рішення як запорука економічного розвитку України». Захід організували кафедра конституційного права та порівняльного правознавства Ужгородський національний університет, Асоціація приватних виконавців України, а також Ради приватних виконавців Київської та Закарпатської областей.

Фахівці у сфері примусового виконання рішень юрисдикційних органів з України та інших країн обговорили актуальні проблемні питання, які виникають під час виконавчого провадження. Зокрема, навели аргументи, чому ефективна система примусового виконання є передумовою економічної стійкості та інвестиційної привабливості України, а також окреслили механізми подолання інституційно-правових та правозастосовних детермінант неефективності, неповноти й несвоечасності виконання судових рішень.

У заході взяли участь як представники правничої науки, так і практики: приватні та державні виконавці, судді, адвокати, працівники органів державної влади й місцевого самоврядування.

Спільноту приватних виконавців на заході представили: з вітальним словом — Голова Ради приватних виконавців України Oksana Rusetska; з доповідями — заступник Голови РПВУ Андрій Авторгов, приватні виконавці Іван Крегул, Ольга Верба, Зорян Маковецький, Іван Жаботинський, Дмитро Ярошевський, Андрій Сидорчук, Роман Роман, Володимир Боєру.

Від Міністерства юстиції України виступили заступник міністра юстиції України з питань виконавчої служби Андрій Гайченко та начальник Управління забезпечення при-

мусового виконання рішень у Закарпатській області Віктор Овчинников.

Наукову спільноту представили в.о. ректора Ужгородського національного університету Олександр Рогач, завідувач кафедри конституційного права та порівняльного правознавства УжНУ Юрій Бисага, а також професор кафедри господарського права, адвокат Ярослав Греца.

На міжнародному круглому столі виступили доповідачі з іноземних країн, зокрема, виконавець, член правління Італійської асоціації виконавців (ACDC), індивідуальний член і консультант УІНЖ, ексклюзивний італійський партнер CONNEXX, консультант робочої групи з кіберправосуддя та штучного інтелекту SEREJ, незалежний спостерігач в УНІДРУА, міжнародний експерт у межах проєкту ЄС «Право-Justice III», адвокат Массіміліано Блазоне і судовий виконавець при Районному суді Вроцлава-Фабрична у Вроцлаві (канцелярія судового виконавця № VII у Вроцлаві) Роберт Губач.

До заходу також долучилися перший заступник голови Закарпатської обласної державної адміністрації Василь Іванчо і керівник апарату обласної державної адміністрації Руслана Натурчак.

Власна інформація ЮВУ

Лісові ініціативи і суспільство

Замість густого килима різнотрав'я маємо розорану шинами землю. На ній з'являються чужі та недоречні пеньки вітряків. Бачити карпатські полонини такими не можливо та боляче. Ми дивуємося: як можна досягти енергетичних цілей коштом руйнації безцінних екосистем?

Навздогін рішення Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України про надання позитивного висновку з оцінки впливу на довкілля (ОВД) №8343 щодо будівництва вітрової електростанції на території полонини Руна, звертаємо увагу, що цей крок створює прецедент для незворотного руйнування унікальних екосистем українських Карпат.

Адвокат, експерт з лісового законодавства Олег Сторчоус пояснює проблематичність рішення:

По-перше, послання Міністерства на те, що територія не входить до природно-заповідного фонду, Смарагдової мережі чи пралісів, не спростовує ризиків значного негативного впливу. У повідомленні самого Міністерства зазначено, що відстані до об'єктів ПЗФ та пралісів становлять 80, 140 і 490 метрів, однак такі дистанції не можуть вважатися безпечними, оскільки фактично означають відсутність повноцінної буферної зони. Для високогірних екосистем це створює підвищений ризик деградації біорізноманіття.

По-друге, твердження, що полонина Руна не є первинною дикою територією через розміщення військового об'єкта у минулому, є юридично неспроможним, оскільки історичний антропогенний вплив не позбавляє територію природоохоронної цінності. Більшість карпатських екосистем зазнавали впливу людини, однак залишаються цінними природними комплексами.

Як громадянське суспільство може вплинути на ситуацію та зберегти Карпати від поступової забудови?

Експерти ГО «ЛіС» переконані, що тільки наявність обмежень і правил в чинному законодавстві врегулює питання розміщення ВЕС. Тому нагальна потреба сьогодні — термінове внесення змін в законодавство. Ознайомитись із детальнішими пропозиціями змін у законодавстві, напрацьованими нашими експертами, можна за посиланням: forestcom.org.ua/.../position-ngo-construction...

Підготовлено за матеріалами
ГО «ЛіС»

Чергова схема ухиляння від мобілізації

Працівники Державного бюро розслідувань оголосили про підозру очільниці одного з навчальних закладів Чернігівської області. Вона організувала фіктивне працевлаштування чоловіків призовного віку на посади викладачів за гроші. Це дозволяло отримувати відстрочки від мобілізації до війська.

До штату через цю схему було оформлено майже 100 осіб на посади педагогів — це майже вдвічі більше за кількість студентів у цьому закладі. За даними слідства, зараховані на роботу чоловіки фактично не здійснювали жодної викладацької діяльності. Їх оформлювали для отримання відстрочки від призову. Таке «працевлаштування» коштувало їм від 4 тисяч доларів. Крім того, ці «викладачі» щомісяця передавали від 20 до 30 тисяч гривень, щоб залишатися у штаті та зберегти відстрочку.

Серед тих, хто скористався схемою, люди які не мали відношення до освітньої діяльності. Керівниця закладу отримала підозру у перешкоджанні законній діяльності Збройних Сил України (ч. 1 ст. 114-1 КК України). Їй загрожує до восьми років позбавлення волі. ДБР готують клопотання до суду про обрання запобіжного заходу. Слідство триває. Правоохоронці встановлюють інших можливих спілників, а також осіб, які скористалися цією схемою.

Підготував Максим БОНДАР,
за матеріалами ДБР

Повідомленнями про заборгованість з єдиного податку

Державна податкова служба почала надсилати фізособам-підприємцям (ФОПам) листи з повідомленнями про заборгованість з єдиного податку.

В експертному середовищі наголошують: сама розсилка таких листів є законною — проте інформація в них може бути неактуальною. А тому в разі отримання «листа щастя» інформацію про заборгованість слід перевірити. Про це повідомив відомий бухгалтер Михайло Смокович. Він зазначив: самі листи приходять ФОПам масовою розсилкою електронною поштою. «Таке інформування — це ок. Не завжди ці листи актуальні, але якщо отримали — перевірте», — йдеться в повідомленні.

Як перевірити, чи дійсно є заборгованість перед податковою. Потрібно зробити перевірку адресату. Для перевірки реальності заборгованості слід спочатку зайти в електронний кабінет платника. Важливо: робити це потрібно напряму, не через Дію. «У Дії ви можете побачити що є якась переплата або є якась заборгованість. Можливо, там немає детальної інформації, з нею не можна ознайомитися, в кабінеті можна подивитися всю історію руху по рахунках податкової», — пояснив бухгалтер. Далі, за його словами, слід перевірити стан розрахунків із бюджетом. Для цього: Оберіть потрібний податок. Подивіться на баланс, надміру сплачені суми, наявність боргу. Після цього подивіться деталізацію за рахунком — там зібрана вся інформація про те, що було нараховано і що зараховано за податком. Далі — перевірка зарахування сплати. Робити це, за словами бухгалтера, варто через 1-3 дні після оплати. Якщо сплату не відображено, потрібно перевірити низку параметрів: реквізити; правильність призначення платежу; ПІН платника. Якщо ж реквізити вірні, але зарахування немає, варто зателефонувати до податкової. Або подати заяву на перерахування коштів.

Підготовлено за інформацією
Михайла СМОКОВИЧА

Клієнт завжди правий

Авіакомпанія Lufthansa змінила правила провезення через скрипку.

Відомій німецькій скрипальці Каролін Відман довелося перевозити в літаку свій інструмент, загорнувши його у светр. Восени 2025 року при реєстрації на рейс з Гельсінкі до Лейпцигу через Франкфурт-на-Майні на стійці Lufthansa від неї наполегливо вимагали здати скрипковий кейс у багаж.

Його довжина — 80 см, що, згідно з правилами, робило його надто великим для салону літака. «Мене змусили вийняти з футляра мою безцінну скрипку Джованні Баттіста Гуаданьїні 1782 року, здати порожній чохол у багаж і пройти через контроль безпеки з повністю оголеною і незахищеною скрипкою, загорнутою тільки в мій светр. І так летіти до Лейпцигу», — розповіла вона. При цьому вартість скрипки XVIII століття оцінюється у кілька мільйонів євро. Відман дає близько 60 концертів на рік і зазвичай літає рейсами Lufthansa. З'ясувалося, що до цього інциденту вона брала інструмент у салон лише з доброї волі персоналу, оскільки сама скрипка відповідає встановленому розміру ручної поклажі.

Скрипалька звернулася до авіакомпанії з відкритим листом, попросивши запровадити додаткове правило для перевезення невеликих музичних інструментів у салоні. І ось результат: з 1 березня Lufthansa Group змінює правила. Виняток з обмеження за довжиною 55 см буде застосовуватися до невеликих музичних інструментів — скрипок, укулеле, труб та інших. Але сума довжини, ширини та глибини футляра не повинна перевищувати 125 см. Таке положення буде обов'язковим для всієї групи компаній Lufthansa, включаючи Austrian, SWISS, Brussels Airlines, ITA Airways та Eurowings.

Підготовлено за матеріалами DW

Офіційна російська статистика фіксує падіння промисловості

Промислове виробництво в Росії у січні 2026 року скоротилося на 0,8% у річному вираженні після зростання наприкінці минулого року. Формально спад пояснюється календарними факторами, проте оцінки аналітиків та дані кон'юнктурних опитувань вказують на стійкість процесу: цивільні галузі залишаються у стані стагнації, а динаміка випуску після грудневого підскоку повернулася до нульових чи негативних значень.

За даними росстату, у січні 2026 року в річному вираженні промвиробництво в Росії (вперше з січня 2025 року, коли спад був результатом високосного 2024) знизилося на 0,8% після різкого підскоку в грудні 2025 року (на 3,7%). Аналітики, опитані «Інтерфаксом» на початку лютого, в середньому прогнозували зростання промвиробництва за січень у 0,9%, хоча багато опитаних очікували на розворот показника вниз після надпозитивних грудневих результатів. «Такі дані не свідчать про сприятливу кон'юнктуру, — пояснювали причину грудневого підскоку аналітики Центру макроекономічного аналізу та короткострокового прогнозування (ЦМАКП). Випуск із цивільного сегменту промисловості стагне з другого кварталу 2025 року (після зниження у першому кварталі)».

При цьому росстатом було зафіксовано зниження в обробних галузях на 3% у річному порівнянні після зростання на 7,8% у грудні, а у видобутку зростання склало 0,5% після зниження у грудні на 2,8%.

З винятком сезонного та календарного факторів у січні 2026 року, а також до грудня 2025 року, за оцінкою росстату, промисловість показала нульову динаміку після зростання на 1,5% у грудні (у грудні 2025 року такий підстрибування статистики оцінювали у 2,3%) 2025 року.

Тим часом аналітики Telegram-каналу «Тверді цифри» вважають, що у січні 2026

року до грудня 2025 року з урахуванням сезонності та календарності промвиробництво знизилося на 2% — і таке зниження хоч і було очікуваним, «відрізняється від попередніх епізодів волатильності».

За їх оцінками, видобуток за місяць скоротився на 0,1% і «імпульс від раунду зняття обмежень у рамках операції ОПЕК+ вичерпано». А обробка впала відразу на 4,3%. «Висока волатильність обробки в останні роки стала звичайною справою і в основному визначалася рухами у найбільш волатильних галузях (таких як виробництво іншого транспорту та готових металевих виробів). Основний внесок у падіння випуску з січня до грудня внесла головним чином металургія та меншою мірою виробництво електрообладнання, інших неметалевих виробів, тютюну, одягу, нафтопродуктів, паперу, текстилю, гумових та пластмасових виробів, напоїв, автотранспорту, продтоварів, меблів, а також деревообробки».

Зауважимо, що оцінки «Твердих цифр» збігаються з динамікою кон'юнктурних опитувань промисловості аналітиками ІНП РАН, які фіксували помітний спад у січні 2026 року. Вони ж у лютому 2026 року зафіксували фактичну стабілізацію оптимізму промислових компаній на січневих рівнях. Динаміка попиту не змінилася, що змусило компанії погіршити прогнози випуску.

Підготовлено за матеріалами ЗМІ

Чи може Європа ефективніше боротися з пропагандою війни

Прокуратура Нідерландів вважає можливим проведення російської пропаганди та популяризацію війни в Європі

Нещодавно виникла ситуація, що ілюструє виклики для європейської правової системи в контексті протидії пропаганді та популяризації війни.

25 березня 2025 року я подав заяву про злочин (aangifte) до прокуратури Нідерландів щодо організаторів показу документального фільму «Russians at War» на території Лейденського університету (Universiteit Leiden). Фільм, створений російсько-канадською режисеркою Анастасією Трофимовою, зображує російських солдатів як жертв обставин, применшуючи їхню відповідальність за злочини в Україні, такі як вбивства, зґвалтування та мародерство. Це викликало в Гаазі протести та критику як пропаганду з боку української спільноти, Посольства України в Нідерландах та міжнародних організацій.

У моїй заяві я посилався на статті 137c та 137d Кримінального кодексу Нідерландів (Wetboek van Strafrecht, Sr), які забороняють образу групи людей та підбурювання до ненависті чи насильства. Зокрема, я аргументував, що фільм ображає українців як групу жертв війни та непрямо виправдовує агресію, що може сприйматися як підбурювання до насильства.

27 лютого 2026 року я отримав відповідь від прокуратури (Openbaar Ministerie, OM) в Гаазі, де зазначено, що вони оцінили мою заяву, але вирішили не продовжувати кримінальне переслідування (seponeren). На

думку прокурора: національність (у сенсі громадянства, nationaliteit) не входить до переліку захищених ознак у статтях 137c та 137d Sr, таких як раса, релігія, переконання, сексуальна орієнтація чи інвалідність. Таким чином, показ фільму не кваліфікується як порушення цих норм, попри його провокаційний зміст.

Ця позиція прокуратури, на мою думку, створює прецедент, що дозволяє поширення матеріалів, які можуть сприйматися як російська пропаганда, в навчальному середовищі ЄС. Фільм уже викликав скандали на фестивалях у Венеції та Торонто, де його звинуватили в «біленні» злочинів російської армії.

Прокурор S.J.J. Mostert зазначив, що якщо я не згодний з рішенням, стаття 12 Кримінально-процесуального кодексу дозволяє оскаржити його в Апеляційному суді Гааги (Gerechtshof Den Haag). Я розглядаю цей крок, оскільки вважаю, що така позиція суперечить духу європейських норм щодо протидії дезінформації та пропаганді. Цей випадок підкреслює необхідність посилення законодавства для захисту від гібридних загроз.

Запрошую до дискусії: як, на вашу думку, Європа може ефективніше боротися з пропагандою війни?

Підготував **Денис КЕШКЕНТІЙ**, спеціально для ЮВУ

Справа Епштейна має нові документи

Міністерство юстиції США опублікувало документи ФБР, які пов'язані зі звинуваченнями президента США Дональда Трампа у сексуальному насильстві, що були відсутні в першій версії файлів справи фінансиста Джеффри Епштейна.

Так, міністерство юстиції США заявило, що деякі відсутні файли, на які було звернено увагу, були помилково позначені в його таблиці «дублікатами», що означало, що вони не були доступні. «Ці матеріали можуть містити підроблені або фальшиві зображення, документи або відео, оскільки все, що було надіслано ФБР, було включено до матеріалів, що відповідають закону. Деякі документи містять неправдиві та сенсаційні звинувачення проти президента Трампа, які були подані до ФБР безпосередньо перед виборами 2020 року. Щоб було зрозуміло, ці твердження є безпідставними і неправдивими, і якби вони мали хоч краплину правдивості, їх би вже давно використали проти президента Трампа», — заявили у американському міністерстві.

Їх оприлюднення стало можливим завдяки Закону про прозорість файлів Епштейна, який Трамп підписав наприкінці минулого року під тиском республіканців у Конгресі. Закон дозволяє Міністерству юстиції не оприлюднювати записи, що містять інформацію про жертв, матеріали про сексуальне насильство над дітьми та все, що може зашкодити активному розслідуванню або судовому переслідуванню.

Тепер Мін'юст США виправив цю помилку. У відкритому доступі з'явилися протоколи трьох інтерв'ю ФБР із жінкою, яка заявляє про сексуальне насильство з боку Епштейна та звинувачує у нападі теперішнього президента США. Публікуючи ці файли Міністерство юстиції повторило своє попередження, що файли Епштейна містять неправдиві та неперевірені твердження. Деякі документи містять неправдиві та сенсаційні звинувачення проти президента Трампа, які були подані до ФБР безпосередньо перед виборами 2020 року.

Підготовлено за матеріалами іноземних ЗМІ

Четверта річниця повномасштабного вторгнення росії

Резолюція парламенту США

Член парламенту Шахін та сенатор Тіллс очолюють двопартійну резолюцію на підтримку України. Двопартійна резолюція стверджує: Будь-яке врегулювання шляхом переговорів має поважати суверенітет і територіальну цілісність України та включати Україну як центральну сторону в обговореннях щодо її майбутнього.

Підкреслює важливість координації з НАТО, європейськими та іншими однодумцями — союзниками для спільної роботи в рамках будь-якої коаліції для захисту України, спрямованої на стримування майбутньої російської агресії проти України та зміцнення довгострокових оборонних можливостей України.

Закликає Конгрес і Президента чинити додатковий фінансовий тиск на росію, путіна та треті країни, які сприяють війні росії, щоб стримати подальшу непотрібну агресію проти українського народу та змусити путіна до змістовної участі в мирних переговорах для досягнення тривалого миру.

Висвітлює ескалацію атак росії, включаючи конкретні напади на американські компанії, що працюють в Україні, з метою спроби перешкодити американським інвестиціям.

«Оскільки жорстоке та незаконне повномасштабне вторгнення росії вступає у свій четвертий рік, ця двопартійна резолюція чітко сигналізує про те, що Сполучені Штати твердо стоять на боці українського народу, але що потрібно зробити більше, щоб довести війну до справедли-

вого кінця», — сказала член Верховного суду Шахін. «Нещодавно я відвідала Україну та очолювала першу делегацію Конгресу до Одеси з початку вторгнення, де ми на власні очі побачили стійкість та винахідливість українців, які відбудовуються під постійними атаками. Росія не виграє цю війну, що відображається в нещодавній ескалації путіна, яка завдає ударів по цивільній інфраструктурі, атакує американські підприємства та продовжує страждання українського народу. Ось чому Конгрес повинен продовжувати підтримувати Україну та чинити реальний тиск на кремль. Цей тиск має включати санкції проти тіньового флоту росії, щоб обмежити можливості путіна фінансувати війну. Щоб ця війна мала справедливий та тривалий мир, ми також повинні запровадити всеохопні, безвідмовні гарантії безпеки».

«Відзначаючи четверту річницю незаконного та неспровокованого вторгнення росії в Україну, Сполучені Штати повинні продовжувати підтримувати український народ, щоб росія понесла відповідальність за свою агресію», — сказав сенатор Тіллс. «Ця резолюція підкреслює нашу двопар-

тійну підтримку свободи та незалежності України та підтверджує нашу відданість справі сприяння забезпеченню міцного та тривалого миру».

«Протягом чотирьох років український народ показував нам, як це — боротися і вмирати за демократію, за свою країну та за Захід. Їхня вимушена війна з путіним — і рішучість, яку вони проявили — є найвидатнішим прикладом того, як боротися з авторитарною агресією», — сказав сенатор Беннет. «Сполучені Штати повинні співпрацювати з нашими союзниками, щоб забезпечити постійну військову, розвідувальну та економічну підтримку України. На тлі непохитності путіна та щоденних нападів на цивільне населення по всій Україні, Конгрес також повинен захистити принцип цілісної, вільної та мирної Європи».

«Чотири роки тому путін розпочав повномасштабне військове вторгнення в Україну, думаючи, що російські війська легко переможуть за лічені тижні. Український народ думав інакше, відбиваючи одну з найбільших армій світу та безстрашно захищаючи свою демократичну країну. Трагічна помилка путіна лише зміцнила рішучість України, розширила НАТО та ще більше викрила його банкрутський режим і ностальгію за радянською тиранією. Сьогодні Сенат Сполучених Штатів підтверджує свою незмінну підтримку боротьби України за свободу від російської тиранії», — сказав сенатор Дурбін.

«Чотири роки тому росія розпочала нелюдський напад на Україну, спричинивши найбільшу війну в Європі з часів Другої світової війни», — сказав сенатор Грасслі. «Я пишаюся тим, що приєднуюся до своїх колег у внесенні цієї двопартійної резолюції, щоб підтримати Україну в прагненні до миру, закликати до повернення викрадених дітей та припинення жакливого кровопролиття».

«Союзники, а також автократи спостерігають за тим, як Америка справедливо завершить цю війну», — сказав сенатор Вайтхаус. «Оскільки Трамп зраджує наші дав-

ні союзи, щоб допомогти кровожерливому агресору, я минулого тижня відвідав Київ та Одесу, щоб підтвердити нашу підтримку народу України. Якщо Трамп хоче миру, він повинен переорієнтувати заморожені російські кошти на Україну та зруйнувати тіньовий флот, який наповнює військову скарбницю путіна».

«Український народ продемонстрував неймовірну стійкість після жакливого вторгнення путіна. Мене обурює відмова адміністрації Трампа притягнути путіна до відповідальності», — сказав сенатор Кейн. «Сполучені Штати в безпеці, коли ми стоїмо поруч із вільними народами світу проти тих, хто їх гнобить. Як член Комітету з питань збройних сил та Комітету з питань міжнародних відносин, я продовжуватиму підтримувати Україну та протистояти тоталітарним режимам».

«Після чотирьох років жорстокої війни, яку путін обрав сам, росія не наблизилася до того, щоб зламати дух українського народу, ані його волю боротися за свій суверенітет і свободу», — сказав сенатор Дакворт. «Я з гордістю приєднуюся до цієї резолюції, яка підкреслює та повторює рішучу двопартійну підтримку Сенатом України та її народу».

«Оскільки несправедлива війна путіна досягає свого п'ятого року, рішучість українського народу залишається незламною», — сказав сенатор Моран. «США та наші союзники повинні твердо стояти на своєму зобов'язанні підтримувати суверенітет України та стримувати триваючу агресію росії, доки не буде досягнуто справедливого та тривалого миру».

«Український народ мужньо боровся за захист своєї країни», — сказав сенатор Розен. «Сполучені Штати повинні забезпечити Україні місце за столом переговорів у будь-яких питаннях щодо їхнього майбутнього».

Член палати представників Шахін була рішучою прихильницею України в Сенаті США. Протягом свого перебування в Сенаті вона наполягала на посиленні санкцій проти росії, включаючи двопартійне законодавство з сенатором Рішем, спрямоване проти тіньового флоту росії, та підтримувала збільшення військової та гуманітарної допомоги Україні. Сенатори Шахін та Тіллс також є співголовами Групи спостерігачів НАТО в Сенаті, і вони працювали над зміцненням координації НАТО та трансатлантичної координації на підтримку довгострокової безпеки та суверенітету України.

Війни закінчуються запитанням «навіщо?»

Звернення в ООН міністра Чехії Петра Мацінка про зупинення війни. Історія сповнена держав, які вірили, що час на їхньому боці. Насправді він завжди працював проти них.

«Пане міністре Лавров, я звертаюся до вас сьогодні передусім не як до опонента. Я звертаюся до вас як до людини, яка дуже добре знає, що жодна велика держава не може виграти війну проти реальності. Тимчасово ви можете контролювати територію. Тимчасово ви можете керувати нарративом. Ви можете створювати й спрямовувати пропаганду. Але ви не можете підпорядкувати собі час. А час завжди покаже, хто говорив про безпеку, а хто її руйнував».

Питання сьогодні не в тому, чи має росія безпекові занепокоєння, які ви вже чотири роки використовуєте для виправдання безпрецедентної агресії проти України. Моє запитання: чому відповіддю на ці нібито занепокоєння мають бути дрони та артилерія? Занепокоєння можуть бути легітимними. Але вторгнення — ніколи. Ракети — це не аргумент. Ваші ракети я вважаю фізичним визнанням власної поразки».

Пане міністре, сила глобальної держави полягає не в здатності розпочати війну. Найбільша сила — у здатності її завершити. Через чотири роки світ хотів би почути прості відповіді: як має виглядати ваша перемога? Скільки зруйнованих міст достатньо? Скільки загублених життів достатньо? Бо якщо у перемоги немає

чіткого кінця, то це не стратегія. Це цинічний автопілот. Безпека не вимірюється розміром окупованої території».

І тому я тепер цілком серйозно запитую: чи стала росія сьогодні безпечнішою, ніж чотири роки тому? Чи має вона більше партнерів? Більше стабільності? Більше довіри? Якщо чесна відповідь — ні, а вона справді ні, то закономірно запитати, чи обраний шлях справді веде до більшої безпеки вашої країни».

Війни не закінчуються простим розчерком пера. Вони закінчуються запитанням: «Навіщо?». І колись на це запитання відповідатиме не Україна, а росія. Країна, чії герої колись пліч-о-пліч із європейськими народами боролися проти нацизму. Однак сьогодні на їхню пам'ять падає тінь нової війни. Пане Лавров, великі нації здатні пережити поразку. Але вони не здатні пережити стратегію, у якій немає кінця. Ви можете захопити територію, але ви не можете захопити майбутнє».

Кожна війна починається з плану. Ваш план сьогодні живий лише тому, що вам бракує мужності визнати, що він провалився. Минуло чотири роки, і час спливає. Настав час нарешті зупинити цю війну».

Підготував **Володимир ЛЕВІН**, спеціально для ЮВУ

Судова система як частина суспільства

Судова система України продемонструвала інституційну спроможність здійснювати правосуддя навіть в умовах повномасштабної війни.

Про це заявив суддя Верховного Суду Микола Мазур на Інавгураційній міжнародній конференції «Міжнародне право, відповідальність та справедливість для України», організованій Українським католицьким університетом. Він зазначив, що судова система є частиною українського суспільства й так само зазнала втрат і випробувань.

«Деякі судді пішли на фронт. Один із суддів Верховного Суду — Леонід Лобойко — загинув унаслідок атаки російського дрона, коли розвозив гуманітарну допомогу на Харківщині. Суддя Красноградського районного суду Харківської області Дмитро Константинов загинув під час гуманітарного розмінування. На Ку'янському напрямку загинув захисник України — голова Веселівського районного суду Запорізької області Анатолій Нагорний. Суддя з Маріуполя Юлія Матвеева, провела кілька місяців у російському полоні. Зруйновано будівлі судів. Суди з території ведення бойових дій перемістилися в інші регіони, однак здійснення правосуддя не зупинилося», — нагадав суддя.

Спікер звернув увагу також на появу в Україні щонайменше двох виправдальних вироків у справах про воєнні злочини. «Добре це чи погано?» — запитав він в аудиторії. А потім, підсумувавши реакцію аудиторії, додав: «Добре, бо це демонструє, що правосуддя не є одностороннім, що суди розбираються в деталях, оцінюють докази, дають власну інтерпретацію та застосовують право», — зазначив він.

Підготував **Лесь КУРІННИЙ**, спеціально для ЮВУ за матеріалами ВС

ВС поглиблює експертизу з міжнародного права

Відбувся другий тренінг із серії навчальних заходів для працівників апарату Верховного Суду, який організував Проект ЄС «Право-Justice» у співпраці з ВС. Ця серія навчальних заходів спрямована на посилення спроможності представників судової системи розглядати справи, пов'язані з воєнними злочинами та іншими міжнародними злочинами, зокрема в умовах збройної агресії проти України, що триває.

Протягом тренінгу учасники зосередилися на практичному застосуванні норм міжнародного гуманітарного права та міжнародного кримінального права у національних кримінальних провадженнях. Зокрема, щодо кваліфікації воєнних злочинів за статтею 438 Кримінального кодексу України. Воєнні злочини — жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, використання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, незаконне переміщення або депортація дитини, невиправдана затримка репатріації дитини, вербування або використання дитини для участі у збройному конфлікті, воєнних (бойових) діяч, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій).

Так, було розглянуто широкий спектр питань, зокрема: співвідношення міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини; кваліфікацію воєнних злочинів за національним і міжнародним правом; роль міжнародних договорів, звичаєвого права та судової практики у кримінальному провадженні; елементи міжнародних злочинів.

Особливу увагу приділили викликам, з якими стикаються національні суди при застосуванні міжнародного гуманітарного права: складності джерел, необхідності експертного тлумачення та динамічному розвитку міжнародних правових стандартів.

Тренінг провели керівниця під компоненту «Боротьба з міжнародними злочинами» Проекту ЄС «Право-Justice» Тінна Голетіані, головна експертка Проекту ЄС «Право-Justice» з питань відповідальності за міжнародні злочини Анна Стаханова, а також національні експерти Проекту: Наталія Хендель, провідна наукова співробітниця Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України»; Микола Пашковський, старший науковий співробітник НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України; Тимур Короткий, провідний науковий співробітник Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України», голова ГО «Фонду підтримки фундаментальних досліджень».

Міжнародні та національні експерти погодилися на важливість узгодження національної правозастосовної практики з нормами міжнародного права та міжнародною судовою практикою.

Підготовлено за матеріалами Верховного Суду

Обшук, після якого в житлі раптово знаходили наркотики або боєприпаси

Затримано групу правоохоронців, які допускали підкидання вибухівки, вчинювали сфальсифіковані обшуки і вимагали гроші «за тишу». Прокуратура передала до суду справу протиправної діяльності організованої групи правоохоронців. Відбувалося все просто і швидко: з початку погроза кримінальною відповідальністю, потім пропозиція — «вирішити питання». Саме за такою схемою діяла організована група з семи працівників Національної поліції у Херсонській області. Їх обвинувачують у фальсифікації доказів, незаконному втручанні в приватне життя та вимаганні грошей під час обшуків.

Прокурори Офісу Генерального прокурора вже передали обвинувальний акт до суду. Йдеться про низку взаємопов'язаних епізодів 2024–2025 років, які були спрямовані на отримання неправомірної вигоди та створення видимості результативної роботи підрозділу. Слідство вважає, що наприкінці 2024 року керівник одного зі структурних підрозділів поліції разом із заступником організували протиправний механізм і залучили до нього оперативних працівників.

Учасники групи систематично надавали недостовірну оперативну інформацію про, нібито, причетність громадян до злочинів, що дозволяло отримувати судові дозволи на проведення обшуків. Надалі під час підготовки та проведення таких обшуків правоохоронці підкидали заздалегідь придбані наркотичні засоби та вибухові речовини або боєприпаси, які потім фіксували в протоколах як «виявлені» докази. В окремих епізодах обвинувачені демонстрували заборонені предмети ще до початку обшуку, погрожували кримінальною відповідальністю та можливим тривалим позбавленням волі, після чого вимагали гроші за проведення обшуку без фіксації порушень і без подальшого притягнення до відповідальності.

Окремо у справі задокументовано незаконне використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації. Зокрема, без дозволу суду в автомобілі громадянина було встановлено пристрій, який протягом кількох місяців здійснював прослуховування та запис приватних розмов, що ніби надавало отримання доказової інформації. У липні 2025 року діяльність організованої групи припинено. Обвинувальний акт скеровано до суду за ч. 3 ст. 359 (незаконне використання спеціальних технічних засобів отримання інформації), ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 263 (незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами), ч. 3 ст. 28, ч. 3 ст. 368 (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою), ч. 3 ст. 307 (незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів) КК України. Досудове розслідування здійснювали слідчі Державного бюро розслідувань за оперативного супроводу УСБУ в Херсонській області.

Підготовлено за матеріалами ОГПУ

Заробляли на залізничних квитках

У Києві затримані працівники Укрзалізниці, яких судитимуть за зробіток від продажу квитків. Судитимуть організатора та шістьох учасників схеми, які заробляли на міжнародних рейсах «Укрзалізниці».

Прокурори Київської міської прокуратури та Солом'янської окружної прокуратури міста Києва скерували до суду обвинувальний акт стосовно сімох працівників АТ «Укрзаліниця».

За даними слідства, учасники схеми скористалися високим попитом на квитки на міжнародні рейси та організували перевезення пасажирів без належного оформлення проїзних документів. За один квиток вони отримували від 300 до 500 євро, які ділили між собою. Через їх дії компанія зазнала збитків на понад 8,7 млн гривень на низці міжнародних маршрутів. Учасників схеми викрили у грудні 2024 року, після чого прокурори повідомили їм про підозри. Наразі досудове розслідування завершено, і обвинувальні акти передано до Солом'янського районного суду Києва.

Серед обвинувачених — голова Первинної профспілкової організації Вагонної дільниці станції «Київ-Пасажирський», якого звинувачують у створенні та керівництві злочинною організацією, а також у зловживанні службовим становищем. Інші шість осіб, зокрема начальник резерву провідників станції «Київ-Пасажирський» та п'ять начальників поїздів, обвинувачуються у зловживанні службовим становищем у складі злочинної організації.

Підготовлено за матеріалами ОГПУ

Правовий статус земель оптових ринків сільськогосподарської продукції

► ЗАКІНЧЕННЯ. Початок у №3

Оптовий ринок сільськогосподарської продукції за своєю правовою природою є інфраструктурним «вузлом» аграрного ринку, покликаним забезпечувати оптовий обіг продукції, її концентрацію та скорочення логістичних втрат. Це прямо впливає із цілей та напрямів діяльності, закріплених у Законі України «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції».

Сніжана ВАСИЛЬЄВА,

аспірантка Навчально-наукового інституту права,
КНУ ім. Т. Шевченка, юристка АО «ALARIUS»

Містобудівна документація як важливий критерій визначення цільового призначення земель

Касаційний господарський суд у постанові від 17.04.2025 у справі № 924/25/24 аналізував зміну цільового призначення приватної ділянки і прямо виходив із того, що власник, зокрема, спирається на витяг із містобудівної документації щодо функціональних зон; суд відзначив можливість зміни за певною процедурною моделлю, передбаченою перехідними положеннями, та оперував логікою «узгодженості» із містобудівними рішеннями.

Для вибору коду: якщо два коди «ніби підходять», суди зазвичай надають перевагу тому, який не конфліктує з функціональною зоною.

Цільове призначення земельної ділянки є елементом її правового режиму у земельному праві (категорія/вид використання за КВЦПЗ), тоді як функціональне призначення є категорією містобудівної документації (генплан, план зонування, ДПТ), яка визначає планувальну організацію та допустимі напрями забудови/використання територій у межах населеного пункту.

Верховний Суд (КАС) прямо сформулював правовий висновок, що ці поняття не є тотожними: «...функціональне призначення території не є тотожним цільовому призначенню земельної ділянки».

У тій самій позиції ВС підкреслено, що встановлення відповідності між цільовим призначенням та функціональним призна-

ченням «...не свідчить про їх тотожність, оскільки ... за визначенням, вони є різними правовими категоріями, які регулюються різним законодавством».

Вказаний правовий висновок міститься у постановках Верховного Суду від 02.12.2021 у справі № 640/23893/19 та від 13.04.2022 у справі № 826/1754/18, а також підтверджені у подібних правовідносинах (зокрема, у постановках від 16.05.2023 у справі № 640/4844/22 та від 23.11.2023 у справі № 420/21826/21).

Земельне законодавство виходить із того, що використання земель с/г призначення під несільськогосподарські цілі пов'язане з вилученням (втратою) с/г угідь та необхідністю компенсаційних механізмів.

Верховний Суд (КГС) у справі № 925/295/18, аналізуючи правовий режим земель с/г призначення, вказує, що втрати сільськогосподарського виробництва підлягають відшкодуванню, зокрема, у разі використання с/г угідь для цілей, не пов'язаних із веденням сільського господарства (перелічуючи промисловість тощо), що відображає саме ідею охорони ґрунтового покриву та недопущення необґрунтованого «виведення» угідь із обігу.

З огляду на це, забудова земель с/г призначення об'єктами громадського чи житлового призначення (як «несільськогосподарське» використання) потенційно:

- веде до втрати угідь та/або до необхідності зміни цільового призначення і проходження спеціальних процедур;
- може супроводжуватися зняттям/порушенням родючого шару, що вимагає до-

тримання спеціальних вимог охорони земель та ґрунтів;

– обумовлює застосування механізмів відшкодування втрат як інструменту компенсації суспільної шкоди від вилучення угідь.

Водночас розміщення інфраструктури оптового ринку с/г продукції на ділянках із кодом 01.12 є легально закладеним різновидом використання у межах категорії «землі с/г призначення» і, за задумом законодавця, спрямоване на забезпечення аграрної логістики та збуту без «перетворення» таких земель на житлову/громадську забудову у сенсі цільового призначення.

У той час, використання ділянок, які розташовані у функціональній зоні громадської забудови для розташування інфраструктури оптового ринку с/г продукції із присвоєнням таким земельним ділянкам коду 01.12 є цілком допустимим, не завдає шкоди землям та навколишньому природному середовищу, та є проявом державної підтримки національного виробника сільськогосподарської продукції.

«Особливий статус» суб'єкта та об'єкта

Коли закон прямо виділяє певний об'єкт/діяльність (наприклад, оптовий ринок с/г продукції як спеціальний статус юридичної особи та спеціальна аграрна інфраструктура), це підсилює аргумент, що має застосовуватися спеціальний (більш точний) код виду цільового призначення, а не загальний.

Ринки торгівлі в населених пунктах, наприклад ринки «Лук'янівка» або «Торговий Дім «Дніпро» у Києві зазвичай функціонують як спеціально відведені місця для організації торгівлі, діяльність яких регулюється Правилами торгівлі на ринках та загальними нормами господарського/цивільного законодавства. Зокрема, «ринок» визначається як суб'єкт господарювання, створений для організації торгівлі на відведеній земельній ділянці та у наданих спорудах/приміщеннях.

Оптовий ринок сільськогосподарської продукції — це юридична особа, предмет діяльності якої полягає у наданні послуг, що забезпечують оптову торгівлю с/г продукцією, і яка в установленому порядку отримала статус ОРСПП.

Отже, міський «ринок» може бути місцем роздрібною торгівлі (у т.ч. с/г продукцією), але оптовий ринок сільськогосподарської продукції — це спеціальний суб'єкт аграрної інфраструктури зі статусом, який пов'язаний саме з оптовим обігом «партіями» та інфраструктурними функціями.

Визначення інфраструктури оптового ринку с/г продукції у законодавстві дуже широке (склади, сховища, павільйони, під'їзні шляхи тощо) і прив'язане до проекту/бізнес-плану діяльності юридичної особи в статусі оптового ринку.

Крім того, оптовий ринок сільськогосподарської продукції не виникає «за фактом» торгівлі. Статус надається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну аграрну політику, на конкурсній основі у порядку, визначеному КМУ. Для набуття статусу подаються, зокрема: заява, бізнес-план, установчі документи, проект правил роботи ринку тощо.

Статус оптового ринку сільськогосподарської продукції надається уповноваженим органом на конкурсній основі, а свідоцтво є офіційним підтвердженням того, що юридична особа пройшла встановлену державою процедуру та отримала відповідний статус.

У Порядку набуття юридичною особою статусу оптового ринку сільськогосподарської продукції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2010 № 141, прямо передбачено, що:

- рішення оформлюється протоколом комісії, утвореної Мінагрополітики;
- на його підставі видається наказ про надання статусу оптового ринку сільськогосподарської продукції;
- переможцю видається свідоцтво за затвердженою формою.

У земельних відносин свідоцтво про надання статусу оптового ринку сільськогосподарської продукції має важливе практичне значення, оскільки відповідне свідоцтво — це документ, який долучають до матеріалів землеустрою як підтвердження, що заявник діє саме як оптовий ринок сільськогосподарської продукції, а не як «звичайний» суб'єкт торгівлі. У зв'язку із цим, наявність свідоцтва про надання статусу оптового ринку сільськогосподарської продукції

у документації із землеустрою є прямим доказом, що заявник має намір отримати земельну ділянку саме для розміщення інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції, а отже відповідній земельній ділянці має бути присвоєно код 01.12.

Для «міського» ринку (як організаційної форми торгівлі у населеному пункті) окремих «статус» за спеціальним аграрним законом не є визначальною передумовою існування.

Закон про «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції» спрямований на захист інтересів сільськогосподарських товаровиробників, розвиток оптового збуту, прозорість ціноутворення та забезпечення інфраструктури «від виробника — до каналу роздрібною торгівлі/переробки».

ОРСПП за законом прямо може забезпечувати, зокрема:

- післязбиральну обробку, пакування;
- зберігання та підготовку партій;
- ветеринарно-санітарний та фітосанітарний контроль;
- інформаційні та інші пов'язані послуги.

Натомість «міський» ринок (у звичному розумінні) — це переважно торговельний майданчик із місцями для продавців/покупців, де домінує роздрібний сегмент, і де «аграрна інфраструктурна функція» (логістика партій, контроль, сховища як системний елемент, тощо) зазвичай не є юридичною сутністю об'єкта.

Для юридично коректної кваліфікації ринку доцільно перевіряти:

1. чи надано статус оптового ринку сільськогосподарської продукції (наказ/рішення уповноваженого органу) та чи є конкурсна процедура/пакет документів (бізнес-план, правила роботи тощо);

2. характер операцій: партії для перепродажу/виробничого використання (опт) vs торгівля кінцевому споживачу (роздріб);

3. інфраструктурний склад (сховища, майданчики, павільйони, під'їзні шляхи як елемент бізнес-плану ОРСПП) та надання спеціальних послуг (контроль, післязбиральна обробка тощо).

«Колізія» декількох кодів виду цільового призначення земель

Конкуренція кодів виду цільового призначення земельних ділянок для оптових ринків сільськогосподарської продукції є однією з найбільш практично значущих проблем у земельно-містобудівному супроводі таких проектів. Причина полягає в тому, що інфраструктура оптового ринку сільськогосподарської продукції за своєю природою є комплексною: вона поєднує торговельні майданчики, складсько-логістичні потужності, транспортне обслуговування та сервісні об'єкти, через що на практиці часто «конкурують» різні КВЦПЗ.

Одним із прикладів конкуруючих між собою кодів виду цільового призначення земельних ділянок є 01.12 (Для розміщення інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції) та 03.07 (Для будівництва та обслуговування будівель торгівлі). Оптовий ринок майже завжди включає торгові павільйони/майданчики, адміністративні приміщення, сервісні будівлі, що інколи може помилково наштовхнути на присвоєння КВЦПЗ 03.07 або 03.15 замість спеціального коду 01.12.

Коли мова йде про агросервіс (обслуговування виробника, техніки, агрохімія, сер-

вісні операції), інколи виникає конкуренція між кодами 01.11 (Для надання послуг у сільському господарстві) та 01.12 (Для розміщення інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції інфраструктура оптових ринків).

Рекомендований алгоритм подолання колізії КВЦПЗ, який відповідає логіці судової практики:

1. Визначити категорію земель з правостановлюючих документів на ділянку та відомостей ДЗК. Якщо категорія землі с/г призначення, то присвоїти КВЦПЗ, який за своєю природою належить до земель житлової та громадської забудови, без належної зміни правового режиму землі неможливо. Існують випадки, коли оптовому ринку сільськогосподарської продукції передається вже сформована земельна ділянка, зокрема, вилучена у землекористувача для суспільних потреб. Стаття 10 Закону України «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції» визначає, що для діяльності оптових ринків допускається викуп/вилучення для суспільних потреб, а процедурно такі дії реалізуються за правилами ЗК України (ст. 146, 149 тощо) та, за потреби (коли йдеться про приватну власність), із урахуванням спеціального Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності». У такій ситуації, існують випадки коли вилучається земельна ділянка сільськогосподарського призначення, при цьому змінюється лише вид цільового призначення у межах вказаної категорії. У зв'язку із цим, необхідно брати до уваги правостановлюючі документи попереднього землекористувача для визначення

правильної категорії землі, яка після вилучення та передачі оптовому ринку сільськогосподарської продукції зберігається.

2. Визначити «головну мету» надання ділянки з первинних документів (рішення/договір/держакт/проект землеустрою)

3. Застосувати принцип спеціальності (*lex specialis*): якщо в класифікаторі є спеціальний код під ваш кейс, то обирайте його. Для інфраструктури оптових ринків с/г продукції класифікатор прямо містить код 01.12.

4. Перевірити узгодженість із містобудівною документацією (функціональна зона/план зонування/комплексний план). Особливо це важливо у разі розташування земельної ділянки в межах населеного пункту. Якщо функціональна зона «агрологістична / виробнича/складська/ринкова інфраструктура», то беззаперечним є код 01.12.

5. Визначити правову природу інфраструктури, розташованої у межах ділянки. Встановіть, що проект/об'єкт є саме оптовим ринком сільськогосподарської продукції, а не роздрібним торговим центром. Найсильніші маркери: 1) наданий у встановленому законодавством порядку статус оптового ринку сільськогосподарської продукції (наказ уповноваженого органу + свідоцтво), якщо він уже отриманий або отримується паралельно; 2) правила роботи/модель діяльності (оптовий товарорух, аграрна продукція, логістика, зменшення втрат, «аграрна ринкова інфраструктура» як комплекс). Якщо домінує інфраструктура оптового аграрного ринку (товарорух + логістика + сервіс для виробника/покупця), доцільним є код 01.12. Якщо домінує комерційна торгівля як така (магазини/павільйони без спеціальної аграрної «ринкової» функції), превалює код 03.07 (або код

03.10 в попередній редакції Класифікатора).

Коди 01.12 і 03.07 (раніше 03.10) — це не «варіанти одного й того самого» цільового призначення, а коди різних правових режимів, бо 01.12 прямо знаходиться у масиві земель с/г призначення, тоді як 03.10 описує об'єкти громадської забудови/комерційної інфраструктури.

Чому землям оптових ринків сільськогосподарської продукції необхідно присвоювати код 01.12

По-перше, існує пряма вказівка ЗК України: інфраструктура оптових ринків є складовою частиною земель сільськогосподарського призначення.

Стаття 22 ЗК України прямо включає інфраструктуру оптових ринків сільськогосподарської продукції до цілей, для яких надаються землі сільськогосподарського призначення. Отже, якщо об'єкт є по суті «оптовим ринком с/г продукції», правильною базою цільового призначення є саме землі сільськогосподарського призначення, а не громадської забудови.

По-друге, КВЦПЗ дає спеціальний, вузький код 01.12, який має пріоритет над загальним «ринковим» кодом 03.07 (раніше 03.10).

По-третє, пріоритетність використання агроземель для сільськогосподарських цілей. ЗК України закріплює пріоритетність земель, придатних для сільського господарства, і зберігає обережність при відведенні їх не під «агроцілі». Якщо оптовий ринок с/г продукції функціонально є частиною агро-виробничого ланцюга (логістика/зберігання/первинна доробка тощо), то переведення таких земель у землі громадської забудови шляхом присвоєння їм коду 03.07 (раніше 03.10) виглядає як необґрунтоване виведення із складу земель сільськогосподарського призначення, що суперечить статтям 22, 23 ЗК України.

По-четверте, застосування коду 03.07 (раніше 03.10) вимагає неухильного та суворого дотримання містобудівних вимог. Так, землі житлової та громадської забудови використовуються відповідно до генплану та іншої містобудівної документації. Для ділянок поза межами населеного пункту це часто означає: без належної планувальної основи та функціонального обґрунтування органи/контролюючі суб'єкти ставитимуть під сумнів правомірність такого «урбаністичного» виду використання.

Важливе уточнення: чинна редакція статті 38 ЗК України формулює поняття земель

житлової та громадської забудови функціонально, без прямої прив'язки «лише в межах населених пунктів». Разом із тим, якщо передача оптовому ринку сільськогосподарської продукції земельної ділянки поза межами населеного пункту відбулась до 17.06.2020 (до моменту внесення змін до статті 38 ЗК України), то віднесення вказаної ділянки до земель громадської забудови неможливо.

Нормативних заборон на розташування земельної ділянки з видом цільового призначення 01.12 «Для розміщення інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції» у межах населеного пункту немає — за умови дотримання вимог щодо функціонального призначення території (містобудівної документації) та належного оформлення цільового призначення. Закон України «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції» передбачає, що місця розміщення аграрної інфраструктури визначаються уповноваженим центральним органом «на відповідній території» з огляду на економічну доцільність (без застереження «лише поза межами населених пунктів»).

Так само немає загальної законодавчої заборони присвоєння коду 03.07 лише земельним ділянкам в межах населеного пункту. З 2020 року визначення земель житлової та громадської забудови в ЗК України не прив'язує їх виключно до меж населених пунктів, а описує через функціональне використання (розміщення житлової забудови, громадських будівель і споруд тощо).

Висновки

Наявність спеціального правового режиму оптових ринків сільськогосподарської

продукції не усуває головної проблеми — фрагментарності земельно-правового регулювання, що породжує «конкуренцію» кодів КВЦПЗ і, як наслідок, підвищену конфліктність та регуляторні ризики для аграрного бізнесу.

Водночас, з урахуванням описаної вище логіки законодавця, підвищеного захисту земель сільськогосподарського призначення та наміру держави забезпечити їх використання першочергово у сільськогосподарських цілях, оптові ринки сільськогосподарської продукції відповідно до порядку визначеного законом набувають земельні ділянки із спеціальною метою, а саме для розміщення інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції, у зв'язку із чим відповідним ділянкам в даному випадку може бути присвоєно код виду цільового призначення 01.12 як єдиний можливий та такий, що відповідає фактичному використанню, код.

У практичному вимірі визначення «правильного» коду цільового призначення має спиратися на первинні документи формування ділянки, на реальну домінуючу функцію інфраструктури та на містобудівні обмеження (функціональні зони), а не на формальні ознаки окремих об'єктів (павільйони, торговельні приміщення), які є лише елементами комплексної інфраструктури оптового ринку сільськогосподарської продукції. Якісна юридична перевірка документів при оформленні прав на землю оптового ринку сільськогосподарської продукції забезпечує ключове — прогнозованість реалізації інфраструктурного проекту, захищеність інвестицій та мінімізацію ризиків судових спорів та переслідувань правоохоронними органами.

Війна змінила повітря над Україною

Науковці НАН України вперше оцінили вплив ракетних ударів і руйнування промисловості на атмосферу

Українські науковці представили перше у світі комплексне дослідження того, як повномасштабна війна вплинула на якість атмосферного повітря — від миттєвих наслідків ракетних ударів до довгострокових змін на рівні всієї країни.

Що показало дослідження: після ракетних і дронних атак концентрації забруднювальних речовин поблизу станцій моніторингу зростали в середньому на 100–400%, а в окремих випадках — більш ніж на 1000%; водночас у довгостроковій перспективі ситуація виявилася парадоксальною: у великих містах і промислових регіонах частина показників забруднення навіть зменшилася — через руйнування підприємств, скорочення транспорту та зміни в енергетиці; супутникові дані Sentinel-5 Precursor зафіксували загальне зниження рівнів NO₂ на 10–30% у великих містах і вздовж лінії фронту.

Але це не «екологічне покращення». Це — наслідок руйнувань, втрат і зупинки економіки. Науковці говорять про екологічний парадокс війни: загальне зменшення частини викидів супроводжується небезпечними локальними піками забруднення — після вибухів, пожеж і через масове використання дизельних генераторів. Саме ці короткі, але різкі сплески можуть становити найбільшу загрозу для людей.

Дослідження базується на аналізі тисяч вибухів і поєднує наземні спостереження з супутниковими даними, що дозволило вперше оцінити реальний вплив війни на атмосферу України у регіональному масштабі. Отримані результати важливі не лише для науки. Вони можуть стати основою для: документування екологічних наслідків російської агресії; обґрунтування міжнародних компенсацій; формування стратегій післявоєнної відбудови та модернізації системи управління якістю повітря.

Підготовлено за матеріалами НАН України

Доступ до правосуддя у критичному стані

Репортаж із суду на лівому березі Києва, що працює на межі критичних умов. Доступ до правосуддя ніхто ж не скасовував. У триповерховій будівлі по вулиці Пластовій на лівому березі Києва знаходиться одне з двох приміщень Дніпровського райсуду столиці.

Вікторія МАТОЛА,
журналістка, спеціалістка з правової тематики та судової реформи

Відключення електропостачання почалося тут ще в листопаді минулого року. З 15 січня — опалення, а на початку лютого майже три дні не було і водопостачання. Попри те, що електропостачання в суді 17 лютого, є (як і у всіх будівлях на лівому березі столиці, де неможливо відновити теплопостачання), у приміщенні — холодно і сиро. У коридорах — темно, а в деяких кабінетах після включення світла, поодинокі лампи ледь-ледь блимають і, зупинившись, майже не дають світла через низьку напругу. Це приміщення забезпечене одним бензиновим генератором, потужності якого ледве вистачає для роботи серверної кімнати та двох залів судових засідань, які розташовані на другому поверсі суду. Температура повітря у приміщеннях — від -5 до 0 градусів.

Інша будівля суду по вулиці Кошиця також має один бензиновий генератор, якого вистачає лише для роботи архіву, трьох відділів суду, двох залів судових засідань та конвойного приміщення. Температура повітря там — не більше 5 градусів вище нуля.

На третьому поверсі — поруч із кабінетами суддів і, зокрема виконуючої обов'язки голови суду Віри Левко, — кілька громадян очікують в коридорі. У невеликому прохідному кабінеті за робочими столами сидять двоє помічників судді у теплому одязі, поруч — троє відвідувачів, з якими вони спілкуються. Вікно за спинами помічників — розбите після одного з обстрілів. Монтажники, кажуть працівниці, приходили і навіть виміряли його для заміни, однак, досі цього не зробили. «Усі роботи можна замовляти лише через Територіальне управління Державної судової адміністрації у Києві, самі зробити ми нічого не можемо, оскільки будь-яке додаткове фінансування розцінюватиметься як корупція», — пояснює виконуюча обов'язки голови суду Віра Левко.

«У нас на даху також вибите вікно. Прочили замінити, бо холод проходить. От кілька тижнів тому через це замерзли батареї і стався прорив води. Ми вже побачили, коли вода почала капати у кабінеті на 3-му поверсі. Там був шар льоду, наші працівники два дні його ломами розбивали, виносили, щоб розтоплена вода не текла в кабінети. І це ж, розумієте, ми своїх працівників залуцаємо не до їхньої роботи... Проводка була пошкоджена, ми навіть боялись включати світло. Також стався прорив і в конвойному приміщенні — все було залито гарячою водою. Змушені були зняти тоді всі справи з розгляду», — розповідає Левко. І додає, що наразі в суді відрізани чотири батареї через прориви.

В її кабінеті на підлозі стоїть невеликий тепловентилятор. За температурою в приміщенні очевидно, що він не справляється з його обігрівом — суддя сидить в куртці. На спинці її робочого крісла лежить мантия. «Минулого тижня в першому залі на першому поверсі було -6. Це я в кабінеті можу сидіти в куртці, а в судовому залі треба бути у мантиї. Судді повинні одягати мантию, коли відправляють правосуддя», — розповідає суддя.

«Нещодавно було у мене засідання, і адвокатка каже: «Ваша честь, давайте зробимо перерву, а то ви вже синя», — додає. Одна з її помічників — Валерія Осмолович — періодично заходить в кабінет судді, щоб роздрукувати судові рішення. Тут же замерзшими пальцями підшиває його білою ниткою і повертається у свій кабінет, щоб віддати його відвідувачу. «Більшість принтерів не працюють — висвічується повідомлення про недостатність нагріву. Вони «зажовують» папір. До нас уже й майстер приходив, пробував якось налагодити. Правда, відтоді ще кілька зламалося. Я поставила у свій кабінет старий принтер, він наразі справляється», — каже Віра Левко.

До слова суддя зазначає, що у будівлі суду є чимало непрацюючої техніки, яку от уже більше п'яти років не вивозять. Це займає частину приміщення. Самостійно вони утилізувати її не можуть, оскільки є відповідна процедура, до якої залучають фахівців із Територіального управління Державної судової адміністрації. «Ми мало не щодня пишемо в ТУ ДСА Києва запити, звернення щодо нашої ситуації. То у нас горить, то прорвало, то не працює... Реакції немає», — додає вона.

«Ми вже були в критичній ситуації, тому шукали аварійну бригаду самостійно, вона нам поміняла частково проводку і поставила один автомат. Але рахунок, який ми передали в ТУ ДСА, досі не оплачений. Я не можу самостійно цим займатися, бо не можу гарантувати людям оплату. І, знаєте, суддя не мала би цим займатися. Вірите, я вже не пам'ятаю, коли я займалась виключно тим, чим має займатися суддя», — каже Левко.

Цивільна канцелярія суду повністю заставлена коробками із документами. Дійти до працівниць нелегко — доводиться обережно пробиратися крізь вузький прохід — між стелажми, стіною і стійкою для подачі документів. «Лише другий тиждень як є трохи більше світла. Бувало, три-чотири дні на тиждень взагалі не було світла, ми постійно включали генератор, тоді у нас був трохи потужніший, він «тягнув» другий поверх. Ми пересажували працівників канцелярії, щоб працював розподіл (справи, що надходять до суду, реєструють в канцелярії і заносять в спеціальну систему розподілу, щоб визначити суддю або суддів, які розглядатимуть її — W). Знову таки, генератор не може працювати без перерви. Але й з перервами це дуже велике навантаження на техніку. Він вийшов з ладу. І досі його ніхто не забрав на ремонт», — скаржиться Левко.

«Зараз я розподіляю дуже термінові справи. Я — одна на розподілі, — розповідає працівниця канцелярії Вікторія Василенко. — Буває, що цього термінового вистачає на цілий день, зважаючи на кількість часу, коли є світло й інші супровідні затримки в роботі, що через це виникають. І тоді накопичуються інші справи. В канцелярії є багато й іншої роботи, у тому числі готувати документи для передачі в апеляцію, пошук запитів, рішень... У нас з початку лише цьо-

го року пішла сьома тисяча зареєстрованих справ. Але є ще й ті справи, які надійшли через Електронний суд, тож загальна кількість — дуже велика. Це як сніжний ком. Є такі справи, які ще не розподілені з 23 грудня. Люди телефонують, приходять — скаржаться, сваряться. А у мене — день сурка».

Проходячи темним коридором суду навіть удень, заходимо в один із судових залів, де можуть проводити засідання під час виключення світла. Опалення тут взагалі немає. Електропостачання вистачає лише на роботу системи фіксації засідання — усі судові розгляди записуються в аудіоформаті, а також суд повинен забезпечити можливість включитися онлайн учасникам процесу. Ще внаслідок пандемії українські суди запровадили нову практику — будь-кому із учасників дозволяють брати участь у засіданнях з використанням власних технічних засобів. Після повномасштабного вторгнення ця практика закріпилась.

Один із судових залів, де проводять засідання навіть під час виключення світла. «У мене якраз відбулося судове засідання, що тривало 15 хвилин, ми всі дуже замерзли», — ділиться одна із суддів Олена Хромова, що сидить біля маленького тепловентилятора у своєму кабінеті. Вона одягнена у мантію, з-під якої виглядає кілька шарів одягу, у тому числі утеплений жакет. В її кабінеті стоїть стелаж, заставлений до стелі коробками зі справами.

«Я — суддя-цивіліст, це не завжди нагальні справи, але якщо йдеться, наприклад, про призначення обмежувальних заходів у справах щодо домашнього насильства, — їх не можна переносити надовго. В одній із таких справ я мала 72 години для розгляду відповідного клопотання. І ми перенесли на наступний день, оскільки у день надходження скарги, інші судді розглядали термінові — тримання під вартою, продовження тримання. А залів всього два для розглядів. Правда, інші справи — можуть бути нетермінові, але люди приходять, а іноді приїжджають спеціально на засідання», — розповідає суддя.

«В одній зі справ свідком був військовий, він спеціально приїхав на судове засідання. І був дуже розлючений, коли йому сказали, що слухання не буде, бо зали, де ми можемо розглядати справи, зайняті цього дня. Я тоді навіть особисто прийшла в зал, поговорила з ним, пояснила, що, на жаль, ми не можемо провести засідання без фіксації. Далі наша розмова перейшла на більш позитив-

ні моменти — приїхавши в Київ, він хоча би побачитися з сім'єю, дитиною», — додає суддя. Далі коридором заходжу у вбиральню. Її стан схожий на ті, які постійно публікують у звітах правозахисники щодо умов утримання в СІЗО.

«Плинність кадрів дуже сильна, працівники незадоволені умовами роботи, і це зрозуміло. Добре, що якимось пережили кінець року, коли ще й звіти робили і мали їх завантажувати в систему — а для цього треба вісім годин безперервного енергопостачання. Ми це зробили дистанційно, придумували цілий механізм... Моя основна мотивація — це повага до колег, я тут давно працюю. Ну і найголовніше: доступ до правосуддя ніхто же не скасовував», — каже фахівчиня.

Білокінь приймає запити адвокатів та учасників судових процесів і готує їм відповіді. Термін для адвокатів становить лише п'ять днів. У таких умовах, каже, постійно чує незадоволення.

«Якось подзвонив до мене один із учасників процесу. Нині він живе у Німеччині. Скаржився, що довго відповіді не отримує. Я йому кажу, що працюю одна у відділі, що така й така ситуація і в суді, і в Києві. А він мені, мовляв, я тут рятуюся від війни, приїхати не можу, а ви мені ось так відповідаєте. Ну що ж... Ми у війні працюємо, і в таких умовах... Лише один адвокат, запитавши реєстраційний номер — а це вже була 24 тисяча заяв у нас — поспівчував і сказав, що все розуміє», — розповідає Білокінь.

«У мене вже є право на відставку, я працюю суддею більше 15 років. І, дивлячись, як мої колеги, які прийняли це рішення, почали жити, я про це думаю періодично, — каже Віра Левко, проводжачи мене з суду. — Але відчуваю відповідальність перед колегами, перед громадянами. І я вважаю, що дуже добре роблю свою роботу. Бачу все-таки людей, які дякують, які отримують це правосуддя, справедливість, за якою йдуть до суду. І це стримує».

Щодо нововиявлених обставин

Велика Палата висловилася щодо повноважень апеляції та касації. Перегляд справи за нововиявленими обставинами часто стає полем для процесуальних дискусій. Тому Велика Палата Верховного Суду у справі № 361/161/13-ц внесла ясність у те, як мають діяти суди вищих інстанцій, щоб забезпечити остаточність судового рішення та уникнути нескінченного розгляду тих самих спорів.

Ключові позиції, на які пропоную звернути увагу. Апеляційний перегляд: відхід від формалізму, адже Апеляційний суд є «судом фактів», тому: якщо суд першої інстанції прийшов до помилкового висновку про наявність чи відсутність нововиявлених обставин, апеляція зобов'язана виправити цю помилку; замість того, щоб просто скасувати рішення, апеляційний суд має повноваження ухвалити власну постанову щодо заяви (згідно зі ст. 374 ЦПК України). Це має сприяти більш швидкому вирішенню справи.

Касаційна інстанція: право на оцінку обставин. Верховний Суд не обмежений роллю пасивного спостерігача у питаннях нововиявлених обставин. Велика Палата чітко розмежувала: суд касаційної інстанції не переоцінює докази, але він зобов'язаний надати правову кваліфікацію самим фактам, тобто перевірити правильність кваліфікації обставин як нововиявлених. І якщо наведені обставини за своєю природою не можуть бути підставою для перегляду справи, Верховний Суд має повноваження самостійно ухвалити нове рішення про відмову у задоволенні заяви. Такий підхід економить процесуальний час і захищає судові рішення від безпідставних спроб його ревізії.

Практичне значення цієї позиції полягає у зміцненні принципу *res judicata* (з лат. «вирішена справа»). Таким чином повноваження судів вищих інстанцій у процедурі перегляду за нововиявленими обставинами тепер мають чіткий алгоритм. Суддя О. Ткачук вважає, що зроблено черговий крок до забезпечення правової визначеності.

Ефективне розслідування

Скомпрометовані докази внаслідок жорстокого поводження.

ЄСПЛ в остаточному рішенні від 23.10.2025 у справі «Одаренко проти України» установив порушення ст. 3 Конвенції щодо жорстокого поводження із заявницею працівниками міліції та неефективного розслідування, а також п. 1 ст. 6 Конвенції щодо права на справедливий розгляд справи, присудивши 10 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди та 1500 євро в якості компенсації судових та інших витрат. Суд дійшов висновку, що національні органи влади не виконали свого зобов'язання провести ефективне розслідування, оскільки розслідуванню бракувало ретельності настільки, що твердження про жорстоке поводження були відхилені, по суті, на підставі показань відповідних працівників поліції.

Суд також зазначив, що початкове пояснення заявниці, що вона отримала тілесні ушкодження, «вдаряючись об одвірки», було неправдоподібним і за цих обставин мало б викликати занепокоєння щодо можливого жорстокого поводження. ЄСПЛ зазначив, що саме держава має надати правдоподібне пояснення щодо тілесних ушкоджень, отриманих особою, яка перебуває під її контролем.

Визнання допустимими доказами показань, отриманих в результаті катування або жорстокого поводження всупереч ст. 3 Конвенції, з метою встановлення відповідних фактів у кримінальному провадженні, призводить до несправедливості провадження в цілому. Цей висновок застосовується незалежно від доказової сили показань, а також від того, чи було їхнє використання вирішальним для засудження обвинуваченого. Повторення заявницею своїх зізнавальних показань на місці злочину було скомпрометовано попереднім жорстоким поводженням з нею і не могло бути допустимим доказом.

З огляду на зміст рішення ЄСПЛ, ВПВС в постанові від 18.02.2026 у справі № 686/23636/13-к дійшла висновку про необхідність призначення нового розгляду справи в суді першої інстанції.

Підготовлено за матеріалами ЄСПЛ

Гарантії Конвенції про захист прав людини

Верховний Суд підготував огляд практики Європейського суду з прав людини за рішеннями, ухваленими в листопаді 2025 року.

У цьому огляді, зокрема, відображено низку рішень ЄСПЛ щодо дотримання Державами-учасницями вимог, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

У справі ZVONAR v. Ukraine йдеться про позбавлення заявника права власності на земельну ділянку в районі гірськолижного курорту Драгобрат. Землю було придбано в районній державній адміністрації, яка, як встановили суди, діяла з перевищенням повноважень. Національні суди встановили, що земельна ділянка мала рекреаційне призначення, а отже розпоряджатися нею міг виключно Кабінет Міністрів України. Договір купівлі-продажу та право власності заявника були визнані недійсними.

ЄСПЛ підтвердив, що вилучення майна становило втручання у право на мирне володіння майном, однак таке втручання було законним, здійснювалося в інтересах суспільства і мало легітимну мету — відновлення законності. Оцінивши, чи було дотримано справедливого балансу між інтересами суспільства та правами заявника, ЄСПЛ зазначив, що за загальним правилом вилучення майна без компенсації є непропорційним заходом, однак було важливим те, що заявник мав законодавчо закріплену можливість вимагати відшкодування сплачених коштів і збитків на підставі ст. 216 ЦК України (правові наслідки недійсності правочину) та ст. 661 ЦК України, був обізнаний про це, проте таким механізмом не скористався. ЄСПЛ констатував відсут-

ність порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Справа KYRIAN v. the Czech Republic стосувалася скарги біологічного батька на відмову національних судів надати йому право на спілкування з дитиною та отримання інформації про неї. Дитина проживала із законними батьками, а суди, спираючись на висновки психологів, встановили, що контакти із заявником за наявності гострого конфлікту між дорослими не відповідають найкращим інтересам дитини і можуть завдати їй шкоди.

ЄСПЛ переконався, що національні суди конкретно розглянули право заявника на інформацію щодо свого біологічного сина і надали значення як питанню про те, чи вплине зобов'язання надати йому такі відомості на право законних батьків мати повагу до їхнього сімейного життя, так і найкращим інтересам дитини, та вважав, що суди справедливо збалансували суперечливі інтереси. До того ж було встановлено, що заявник таки отримав інформацію про дитину через посередництво матері.

Отже, національні органи навели достатні підстави для відмови зобов'язати законних батьків дитини надавати заявнику інформацію про дитину, і процес прийняття рішення забезпечив заявнику необхідний захист його інтересів, гарантованих ст. 8 Конвенції, а тому порушення цього положення не було встановлено.

Підготовлено за матеріалами ВС

Офіс президента став правовладним органом

Кирило Буданов, глава Офісу Президента, став новим адептом миру. Після Андрія Єрмака, за спиною Рустема Умерова, оживив мирний трек і став спікером миротворення. Дивовижно, що просуває одночасно й протилежну ідею — поразку, знищення росії та ліквідацію її державності.

Степан ГАВРИШ,
політик, професор НЮА ім. Я. Мудрого,
академік НАПНУ, д. ю. н.

Зберігаючи ці два стратегічні конфліктні лінії, він утримує баланс між двома все ще нетерпимими частинами суспільства: тими, хто готовий миритися за будь-яку ціну, і тими, хто не готовий прощати нікому зради, жаклих втрат і страху перед кровожерливою московією. Це досить точна калька лінії президента Володимира Зеленського. Тільки без сірих відтінків — із прямолінійністю військового та іміджем блискучого розвідника. Це дозволяє політехнологам Банкової максимально нарощувати довіру до політики президента.

Після Женеві провідні американські ЗМІ описали тристоронню зустріч, як тупик навколо єдиного питання — виходу ЗСУ з Донбасу. Але після півторагодинної таємної, поза оголошеним протоколом, розмови Умерова й Арахамії з Медінським, а також алярмової розмови з Дональдом Трампом і широко розрекламованих Офісом переговорів наступного дня Умерова із забудовниками Віткоффом-Кушнером, ситуація кардинально змінилася. Буданов заявив журналістам «Укрінформу», що у Женеві російська сторона схвалила гарантії безпеки для України з боку США.

Щодо гарантії безпеки. На минулих перемовинах російська сторона, до прикладу, прямо сказала, що гарантії безпеки, які Україні пропонують США, вони їх приймуть. Те, що пропонується США, росіяни прямо кажуть: «ну, ми будемо змушені, ми готові їх прийняти. Для України — це наші гарантії, а вам доведеться їх поважати».

Про які саме гарантії йдеться, глава ОП навіть не натякнув. Нам відомо зі слів президента, що вони готові нібито ледь не на 95–100 %, але жодної інформації про їхній зміст він не зміг або не захотів надати. Крім терміну їх дії — 15 років, хоча наш лідер хоче зберегти їх на 30, а то й на 50. Це типо-

вий психологічний прийом: коли суті немає, її замінюють акцентом на чутливу деталь, яка «якорем» осідає в голові. Проте Буданов сказав про рішення Трампа-путіна щодо можливого миру через відмову України від Донбасу. За його словами, найбільшого прогресу досягнуто в питанні демілітаризованої зони.

Тобто глава держави обіцяє вивести українські війська з найбільш укріпленої оборонної системи міст-фортець — Часового Яру, Новокостянтинівки, Краматорська й Слов'янська — в обмін на обіцянку росії та невідомі гарантії США створити там короткочасну або вічну демілітаризовану зону. Зеленський уже озвучував цю ідею: на 40 км відходять ЗСУ і на стільки ж — російська армія. Проте це не Сектор Гази.

Трамп із Кушнером не збираються будувати тут «Рів'єру Донбасу». Створити тут вільну економічну зону можливо лише за участі Північної Кореї та Білорусі. Про управління цим демілітаризованим

анклавом найнятою міжнародною групою або узгодженою сторонами адміністрацією взагалі не йдеться.

Жоден інвестор і жоден міжнародний банк не наважиться на інвестиції, бо не повірить у паперові гарантії безпеки. Невідомо також, чи погодиться путін відвести свої війська за прикладом України. Водночас, він жорстко наполягає на контролі над цією територією своєю Нацгвардією, яка є активним суб'єктом війни проти України й діє на основі російських, а не міжнародних законів.

Виявляється, що єдиним обіцяним рішенням США є їхня готовність спостерігати, «що там коїться»: «Насправді можна сказати, що, в принципі, дійшли висновку, як весь цей моніторинг буде працювати, коли завершиться війна. Отак якраз особливих проблем уже не існує. Вони їх усі вирішили за ці кілька зустрічей, які проходили».

Буданов також оголосив, що «всі сторони вже в компромісі, який уточнюється». В інтерв'ю для «Ми Україна» він не виключає дію гарантії безпеки паралельно із завершенням війни, якщо вдасться цього досягти: «Мабуть, ми всі хотіли б, щоб спочатку були гарантії безпеки, а потім інші... Як воно буде — покаже час. Але, я думаю, що гарантії безпеки будуть активуватися паралельно із завершенням війни, якщо ми до цього дійдемо...».

Парадокси віктимності:

концептуальна рамка для кримінального права та перехідного правосуддя

Сучасні системи кримінального права та перехідного правосуддя пережили те, що можна назвати «поворотом до жертви». У національних та міжнародних юрисдикціях жертви перемістилися з периферії кримінального провадження до позицій нормативної центральності. Цей зсув відображається у процесуальних реформах, що надають жертвам права участі, у матеріальному праві, що створює нові склади злочинів для захисту жертв, у системах призначення покарання, що привілеюють вплив жертви, та в дискурсі прав людини, що позиціонує гідність жертви як первинне обґрунтування державних дій.

Вячеслав ТУЛЯКОВ,

д.ю.н., член-кореспондент НАПрН України, професор НУ «ОЮА»

Віктим-орієнтована правова реформа

Проте це центрування жертви як нормативного якоря породжує низку системних напружень: те, що я називаю парадоксами віктимності. Це не просто проблеми імплементації чи компроміси, що підлягають вирішенню, а структурні суперечності, вбудовані в саму логіку віктим-орієнтованої правової реформи. Посилення захисту жертв часто породжує контрфакти на доктринальному, процесуальному та політичному рівнях, які підривають саме ті цінності, що жертво-центричні реформи мають на меті просувати (Туляков В. О. Віктимологічна політика в постконфліктних суспільствах // Антикримінальна політика України: у пошуках оптимальної моделі Харків : Юрайт, 2026. — С. 183-195.)

Ця концептуальна рамка виокремлює вісім основних парадоксів, що діють у системах кримінального правосуддя: від національного переслідування до міжнародних трибуналів, від мирочасних реформ до механізмів підзвітності в постконфліктних ситуаціях. Кожен парадокс розкриває, як добре задумані віктим-центричні втручання можуть одночасно просувати й компрометувати фундаментальні принципи законності, справедливості, пропорційності та людської гідності.

Поточна війна в Україні та її механізми підзвітності надають особливо показові сучасні приклади дії цих парадоксів, демонструючи, як вони інтенсифікуються в умовах активного конфлікту та масових злочинів.

Віктимність як відхилення від нормативів безпеки

Перш ніж розглядати конкретні парадокси, важливо ситуювати віктимність у ширшій нормативній рамці, що пов'язує правову доктрину з інтуїтивним моральним розумінням. Віктимність можна розуміти як відхилення від нормативів безпеки, що діють одночасно на правовому та інтуїтивному рівнях. Ця концептуальна основа допомагає пояснити, чому жертво-центричні реформи породжують саме ці напруження.

На правовому рівні кримінальне право встановлює нормативи безпеки через заборони, що визначають межі прийнятної поведінки, та через механізми примусу, що обіцяють захист від порушень. Фундаментальний обов'язок держави: підтримувати усталений порядок безпеки, в якому індивіди можуть здійснювати автономію без страху насильства, примусу чи шкоди. Віктимність являє собою невиконання системою цього обов'язку. Коли хтось стає жертвою злочину, це демонструє, що правовий норматив безпеки було порушено. Статус жертви є не просто описовим, а нормативним: він позначає відхилення від умов безпеки, які право обіцяє підтримувати.

Ця правова концептуалізація узгоджується з інтуїтивними моральними розуміннями віктимності. На інтуїтивному рівні віктимність порушує очікування особистої безпеки, що діють незалежно від формальних правових структур. Люди мають доправові інтуїції щодо тілесної цілісності, безпеки власності, захисту гідності та сво-

боди від примусу. Ці інтуїтивні нормативи безпеки формують моральні судження про шкоду, винність та належну відповідь. Коли відбувається віктимізація, вона порушує одночасно правову обіцянку безпеки та інтуїтивне очікування захищеності.

Конвергенція правових та інтуїтивних нормативів безпеки навколо віктимності пояснює потужну моральну та політичну силу, яку несе статус жертви. Жертви втілюють подвійне відхилення: від обіцянки правового порядку та від інтуїтивних очікувань базової безпеки. Це подвійне відхилення породжує моральну невідкладність реагування, створює політичний тиск для системної реформи та наділяє нарративи жертв винятковою легітимністю. Це також пояснює, чому віктим-центричні реформи так легко виходять за межі своєї заявленої сфери. Оскільки віктимність являє собою відхилення від фундаментальних нормативів безпеки, реформи, що позиціонуються як захист жертв, набувають морального авторитету, що робить опір таким, що видається байдужим чи безпринципним.

Проте ця сама нормативна структура створює умови для парадоксів, що розглядаються нижче.

Подвійний імператив?

Якщо віктимність являє собою відхилення від безпеки, тоді віктим-центрична реформа стає одночасно про відновлення безпеки та про запобігання майбутнім відхиленням. Ці подвійні імперативи тягнуть у різні боки. Відновлення безпеки для фактичних жертв може вимагати індивідуалізованих, пропорційних, процесів, що поважають права. Запобігання майбутнім відхиленням може здаватися таким, що виправдовує розширену криміналізацію, процесуальні винятки та системні зміни, що компрометують саме ту структуру прав, що мала забезпечувати безпеку. Напруження посилюється, оскільки правові та інтуїтивні нормативи безпеки не завжди узгоджуються.

Правові нормативи безпеки включають процесуальні гарантії для обвинувачених осіб, ви-

моги пропорційності та принципи субсидіарності, що обмежують державну владу. Вони існують для запобігання тому, щоб державні дії самі не ставали джерелом небезпеки.

Інтуїтивні нормативи безпеки, навпаки, часто наголошують на захисті від приватного насильства та шкоди, приділяючи менше уваги обмеженням державної влади. Коли реформа кримінального права відбувається переважно з інтуїтивних імперативів безпеки, посилені через наративи жертв, вона може компрометувати правові структури безпеки, призначені для обмеження державної влади.

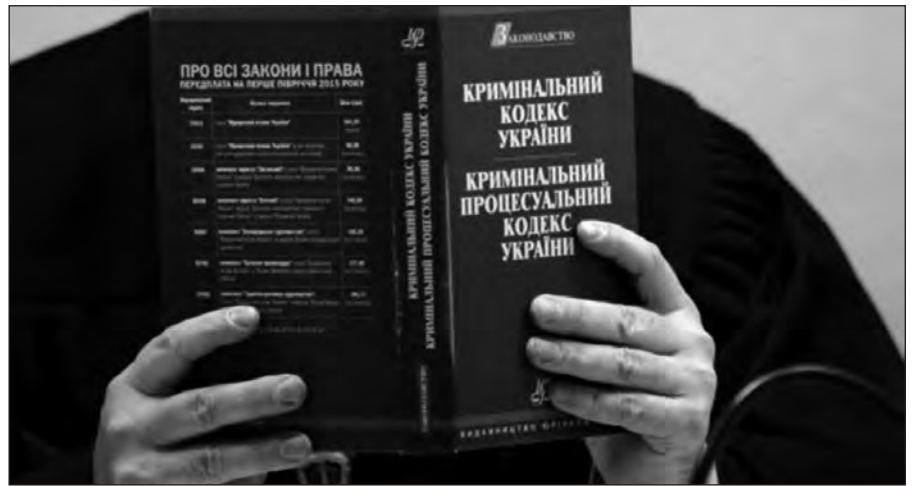
Досвід України яскраво демонструє цю напругу. Російська агресія створила масові відхилення як від правових нормативів безпеки (порушення міжнародного гуманітарного права, українського кримінального права, базових прав людини), так і від інтуїтивних нормативів безпеки (масове насильство, що руйнує базові очікування безпеки, тілесної цілісності та стабільності громади). Подвійне відхилення породжує переважну моральну невідкладність підзвітності та реформи. Проте та сама невідкладність, що легітимізує віктим-центричні правові зміни, також створює тиск для компрометації правових нормативів безпеки (процесуальна справедливість, пропорційність, доказові стандарти) в ім'я відновлення інтуїтивної безпеки через покарання та превенцію.

Ця концептуальна основа: віктимність як відхилення від подвійних нормативів безпеки, лежить в основі кожного з восьми парадоксів, що розглядаються нижче. Розуміння цієї основи допомагає пояснити, чому парадокси є не просто практичними труднощами, а структурними особливостями віктим-орієнтованого кримінального права, що діє на перетині правової доктрини та моральної інтуїції.

Перший парадокс: визнання vs. інструменталізація

Чим більш всебічно правові системи визнають жертв як суб'єктів з правами, що мають легітимні моральні та процесуальні підстави, тим легше політичні актори інструменталізують наративи жертв для виправдання каральної експансії, виняткових заходів та символічної криміналізації. Цей парадокс виникає безпосередньо з нормативної сили, яку несе віктимність як відхилення від очікувань безпеки.

Фундаментальна праця Нільса Крісті (Christie, N. (1986). *The ideal victim*. In E. A. Fattah (Ed.), *From crime policy to victim policy* (pp. 17-30). Macmillan.) показала, як злочин

функціонує як моральна та політична драма, в якій фігури жертв можуть бути стратегічно мобілізовані. Ідеальна жертва (безневинна, вразлива, невідома правопорушнику) стає нарративним ресурсом для легітимації каральної політики. Коли системи інституціоналізують визнання жертв, вони одночасно створюють інституційні механізми, через які ця інструменталізація діє. Відомо, що пізньомодерна каральна політика все більше центрує фігури жертв як легітимуючі символи каральної експансії, навіть коли фактичні преференції жертв є гетерогенними, а реформаторські заходи мають обмежений зв'язок з добробутом жертв.

Езза Фаттах (Fattah, E. A. (1992). *Towards a critical victimology*. *Crime, Law and Social Change*, 17(3), 261-269.) попереджав про зсув «від політики щодо злочинності до політики щодо жертв», зауважуючи, що віктим-центрична риторика, якою б щирою вона не була в походженні, виявляється легко кооптованою каральними порядками денними. Політики посиляються на страждання жертв для виправдання обов'язкових мінімумів, законів «три страйки» та позбавлення судової дискреції. Прокурори цитують травму жертв для протидії програмам диверсії та реставративним альтернативам. Організації захисту жертв, спочатку зосереджені на послугах та підтримці, опиняються призваними до коаліцій «жорсткості до злочинності». До того ж сама віктимологія була кооптована економікою правопорядку через системи обмеження засобів та можливостей вчинення злочину, створюючи те, що деякі дослідники називають «індустрією віктимізації».

Статус жертви стає одночасно щитом і зброєю: щитом для тих, хто постраждав від злочину, має право на захист та гідність, і водночас політичною зброєю, що використовується для виправдання заходів,

які можуть мати малий зв'язок з добробутом жертв і потенційно компрометувати системну справедливість. Ця подвійність відображає нормативну структуру, обговорену вище: оскільки віктимність являє собою відхилення від безпеки, вона породжує моральний авторитет, що виходить за межі індивідуальних потреб жертв до ширших імперативів безпеки, які можуть конфліктувати із захистом прав.

Цей парадокс інтенсифікується в перехідних та воєнних контекстах. У постконфліктних середовищах моральна невідкладність, що оточує жертв масових звірств, стискає аналіз пропорційності. Масштаб страждань створює політичний тиск для швидких, суворих та символічно задовільних відповідей. Проте цей тиск може підірвати саме ті принципи верховенства права, що відрізняють легітимну підзвітність від помсти. Відомо, що сучасні механізми перехідного правосуддя, хоч і позірно віктим-центричні, часто слугують імперативам державотворення, міжнародним політичним порядкам денним та символічним функціям, що можуть розходитися з фактичними інтересами жертв.

Воєнний контекст України демонструє цей парадокс з особливою чіткістю. Легітимна потреба документувати та переслідувати російські воєнні злочини та злочини проти людства (атаки на цивільну інфраструктуру, катування, примусову депортацію дітей, сексуальне насильство) створила простір для законодавчих ініціатив, що виходять далеко за межі підзвітності за воєнні злочини. Наративи жертв з місць звірств та знущання використовуються для виправдання розширених підстав для тримання під вартою в звичайних кримінальних справах, не пов'язаних з воєнним станом: зловживаннями принципом загальної превенції при призначенні покарання: об-

межень доступу адвокатів захисту під виглядом необхідних заходів безпеки, пропозицій щодо прискорених судових процесів, що стискають часові рамки способами, які можуть компрометувати підготовку захисту, та антиколабораційного законодавства, що криміналізує поведінку з нечіткими дефініційними межами, створюючи ризики надмірно широкого застосування.

Інструменталізація діє на багатьох рівнях. Міжнародно страждання українських цивільних стає засобом для ширших геополітичних порядків денних: розширення НАТО, режимів санкцій, пакетів військової допомоги, які можуть узгоджуватися з інтересами жертв, але також слугують стратегічним цілям, незалежним від добробуту жертв. На національному рівні моральний авторитет воєнних жертв створює політичне прикриття для інституційних змін, включаючи розширену виконавчу владу, обмежені громадянські свободи та розширення прокурорської дискреції, що передували агресії, але набувають нової легітимності в умовах воєнного стану.

Це не означає, що зусилля України щодо підзвітності позбавлені легітимності або що віктим-центричні реформи є удаваними. Радше це ілюструє, як справжні імперативи захисту жертв та стратегічна інструменталізація діють одночасно і часто нерозрізнено. Мати, яка втратила дитину від російської ракети, має повне моральне право вимагати підзвітності; проте її свідчення може бути використане для виправдання заходів розширеного спостереження, обмеженої свободи вираження поглядів, криміналізації політичного дисидентства під виглядом «колабораціонізму», що виходять за межі підзвітності за воєнні злочини.

Парадокс поглиблюється, коли міжнародні актори беруть участь у цій динаміці. Про-

курори МКС, посадовці ЄС та західні уряди посилаються на українських жертв для виправдання своїх власних інституційних пріоритетів. Безпрецедентна швидкість МКС у відкритті розслідування слугує інтересам Суду в демонструванні релевантності та протидії критиці щодо зосередженості на Африці, навіть коли вона також слугує інтересам жертв у підзвітності. Переговори щодо кандидатського статусу ЄС пов'язують реформу українського кримінального права зі стандартами захисту жертв, потенційно спрямовуючи зміни, що відображають інституційні преференції ЄС настільки ж, як і потреби українських жертв. Але ми вже звертали увагу на те, що гармонізація кримінального права ЄС часто використовує риторику захисту жертв для просування цілей інституційної інтеграції, що виходять за межі добробуту жертв.

Другий парадокс: голос vs. процесуальна справедливість

Розширення прав жертв на участь покращує експресивне правосуддя та визнає жертв як щось більше, ніж пасивні об'єкти кримінального провадження, але одночасно ризикує підірвати змагальний баланс, рівність сторін та презумпцію невинуватості. Цей парадокс виникає з напруги між віктимністю як відхиленням від безпеки, що вимагає визнання, та правовими нормативами безпеки, що вимагають процесуального обмеження державної влади.

Міжнародні кримінальні трибунали (МКС, МКТЮ та МКТР) інтенсивно боролися з цим парадоксом. Ці інституції (особливо МКС) запровадили безпрецедентні механізми участі жертв, дозволяючи жертвам представляти погляди та занепокоєння на різних процесуальних стадіях. Це являє

собою справжній прогрес у визнанні того, що жертви масових звірств мають інтереси, відмінні від інтересів прокурорів, що представляють «міжнародне співтовариство». Проте практика виявила структурні напруги. Коли жертви беруть участь окремо від обвинувачення, чи становлять вони третю сторону в провадженні? Як їхня участь впливає на право обвинуваченого на справедливий суд? Чи компрометує надання адвокатам жертв права допитувати свідків рівність сторін? Досвід МКС показує, що це не гіпотетичні занепокоєння: адвокати захисту неодноразово оскаржували участь жертв як упереджену, стверджуючи, що кілька сторін, вишикуваних проти обвинуваченого, структурно нахилиють провадження та створюють виклики справедливості, з якими процесуальна рамка Суду бореться вирішити.

Національні системи стикаються з паралельними дилемами. Заяви жертв при вирішенні питань призначення покарання, інших заходів кримінально-правового впливу, або угод, тепер стандартні в багатьох юрисдикціях, обіцяють надати жертвам голос при призначенні покарання. Проте численні дослідження документують, як ці заяви можуть вносити довільні диспропорції на основі артикульованості жертв, соціального статусу чи доступу до адвокатської підтримки. Два підсудних, які вчинили ідентичні злочини, можуть отримати дуже різні покарання залежно від того, чи їхні жертви подають переконливі свідчення про вплив, що може підірвати пропорційність та рівність призначення покарання.

Українські національні судові процеси щодо воєнних злочинів ілюструють ці напруги в гострій формі. Офіс генерального прокурора переслідував захоплених російських солдатів за воєнні злочини, з українськими жертвами, що активно беруть участь у провадженнях. У судовому процесі В. Ш., першого російського солдата, засудженого за воєнні злочини в Україні, вдова жертви була присутня впродовж усього процесу, давала емоційні свідчення та робила заяви для медіа, позиціонуючи судовий процес як справедливість для її вбитого чоловіка. Ця участь слугувала важливим експресивним функціям: визнання страждань вдови, надання першої платформи для її голосу, демонстрація української відданості підзвітності. Проте вона також створила процесуальні ускладнення. Емоційна атмосфера, створена присутністю в залі суду скорботної вдови в поєднанні з інтенсивним медійним висвітлен-

ням та суспільною увагою, зробила судову нейтральність важкою для підтримання. Як український суддя, в українському залі суду, з українськими жертвами, присутніми, може виносити пропорційне рішення щодо провини російського підсудного під час триваючої війни агресії проти України? Занепокоєння щодо рівності сторін інтенсифікувалися, оскільки підсудний, двадцятидворічний солдат-призовник, зіткнувся не лише з державними прокурорами, але й з вагою колективного українського горя та гніву. Його адвокат захисту діяв в умовах, де енергійне адвокатування могло бути витлумачене як непатріотичне чи нечуливе до страждань жертв. Тиск з боку громадськості та жертв на швидкі судові процеси стиснув час підготовки. Судовий процес відбувався з надзвичайною швидкістю: від захоплення до засудження приблизно за два місяці. Така ефективність не слугує матеріальним інтересам жертв у визнанні шкоди оскільки адресний позов не було заявлено за браком часу.

Напруга інтенсифікується і в судових процесах, що стосуються передбачуваних українських колаборантів. У цих справах українські жертви колабораціонізму (ті, кого було доносом передано окупаційним силам, чиє майно було вилучене, хто зазнав насильства) беруть участь у провадженнях проти українських підсудних, обвинувачених у допомозі російській окупації. Тут участь жертв перетинається з політичною поляризацією та соціальним розколом. Голос жертви стає одночасно виразом справжньої шкоди та зброєю в громадському взаємному звинуваченні. Організації захисту жертв можуть у майбутньому документувати випадки, коли жертви ідентифікували «колаборантів» на основі особистих суперечок або попередніх соціальних конфліктів, озброюючи провадження щодо таких злочинів для приватних цілей, коли тиск громади демонструвати патріотизм призводив до експансивних доносів з передбачуваними колаборантами, позбавленими презумпції невинуватості в публічному дискурсі до суду, та коли свідчення жертв змішували різні форми поведінки під окупацією, включаючи продовження роботи в цивільній адміністрації, прийняття гуманітарної допомоги від окупаційної влади та неактивний опір, не розрізняючи ступенів винності.

Система обіцяє голос, але ризикує створити механізм участі, через який соціальний поділ, імперативи помсти та колективна травма перекривають індивідуалізовану оцінку провини. Жертва, чий свідчення до-

помагають засудити справжнього воєнного злочинця, та жертва, чий свідчення допомагають розв'язати сусідську суперечку, обидві здійснюють «голос», але з дуже різними наслідками для процесуальної справедливості.

Міжнародні зусилля з документування стикаються з подібними парадоксами. Українські організації громадянського суспільства та міжнародні НУО зібрали тисячі свідчень жертв для можливого використання в міжнародних кримінальних провадженнях. Ця документація слугує інтересам жертв у тому, щоб їхній досвід був записаний та потенційно використаний для підзвітності. Проте та сама документація створює доказові матеріали, які можуть пізніше з'явитися в судових процесах, де адвокати захисту не можуть ефективно перехресно допитувати, де достовірність свідків не може бути належним чином перевірена, і де сама кількість свідчень жертв ризикує переважити індивідуалізовану оцінку відповідальності конкретного підсудного. Таким чином непроцесуальна участь жертв у документуванні може створювати напруги між репрезентацією та процесуальним правосуддям (McGonigle Leyh, B. (2011). *Procedural justice? Victim participation in international criminal proceedings*. Intersentia.).

Коротко про інші парадокси:

Третій парадокс: захист vs. надмірна криміналізація. Віктим-центричні реформи розширюють кримінальну відповідальність під виглядом захисту, впливаючи на принципи законності, *ultima ratio* та пропорційності; українське законодавство про колабораціонізм ілюструє, як захист жертв окупації виправдовує широке та нечітке криміналізувані поведінки виживання

Четвертий парадокс: вразливість vs. агентність. Правові рамки кодують жертв як вразливих і пасивних, стираючи агентність: українські жінки під окупацією, які здійснювали складні стратегії виживання, редукуються до «ідеальних жертв» у документації про сексуальне насильство, що ігнорує їхню моральну складність.

П'ятий парадокс: універсалізація vs. ієрархія жертв. Універсалістська риторика прав людини маскує систематичне ранжування жертв українські жертви отримують безпрецедентну міжнародну увагу у порівнянні з сирійськими, еменськими чи рохінджа, відображаючи геополітичну близькість, а не тяжкість шкоди.

Шостий парадокс: реставративне правосуддя vs. каральний попит. Жертво-орієнтований дискурс одночасно підтримує реставративний діалог та каральне покарання: українські ініціативи громадського примирення щодо колабораціонізму не корелюють з переважним публічним попитом на суворі вироки та довгочасне ув'язнення.

Сьомий парадокс: приватність vs. прозорість. Захист жертв вимагає конфіденційності, але адвокація вимагає публічного свідчення українські жертви сексуального насильства стикаються з неможливими виборами між приватністю, що захищає від стигми, та видимістю, що генерує міжнародний тиск для підзвітності.

Восьмий парадокс: емоційна легітимність vs. нормативна стриманість. Колективні емоції (гнів, горе, страх) є морально валідними відповідями на звірства, проте їхнє пряме перекладання в кримінальну політику дестабілізує законність та пропорційність — український законодавчий процес під емоційним тиском воєнної травми ризикує прийняти реформи, що компрометують процесуальні гарантії.

(Далі буде...)

Суспільство і закон

Президент України Володимир Зеленський підписав закон щодо обов'язкової евакуації населення з території активних та можливих бойових дій, який передбачає можливість примусової евакуації дітей навіть у разі відмови батьків. Про це 2 березня повідомила Верховна Рада України. Закон визначає, що право дитини на життя є пріоритетним.

Війна робить дітей сиротами, відомий вислів, чого тільки не бачив народ України, за період війни, але і далі відкриваються нові грані. В Україні ухвалили закон, за який проголосували 259 депутатів, і водночас практично визнали батьків недієздатними, тому що держорганам відтепер видніше, як краще буде для дитини. Спробуємо розібратися.

Це може виглядати як турбота про безпеку громадян, тільки чомусь громадянам не залишили вибору. Ключовою нормою документа є запровадження примусової евакуації дітей, навіть якщо їхні батьки або опікуни проти.

У МВС пояснили, що рішення про оголошення обов'язкової евакуації ухвалюють військові адміністрації за письмовим проханням військового командування й узгодженням із Координаційним штабом з проведення евакуаційних заходів. Зазначається, що евакуація може бути загальною або частковою — для окремих категорій населення, які не можуть самостійно евакуюватися з огляду на вік чи стан здоров'я (діти, люди з інвалідністю, люди похилого віку тощо). Після ухвалення рішення про обов'язкову евакуацію дітей, принаймні один з батьків або опікунів повинен вивезти свою дитину до безпечних районів. Якщо вони відмовляються, її евакуює поліція без їхньої згоди.

Далі правоохоронці передають дитину органам опіки. В'їзд на територію, з якої проводиться загальна обов'язкова евакуація, можливий тільки за спеціальними пе-

репутками. Тим, хто виїхав із зони бойових дій, надають житло для тимчасового проживання евакуйованих людей. Заступник міністра внутрішніх справ України Богдан Драг'ятний наголосив, що «це давно назріла законодавча ініціатива» в умовах повномасштабної війни РФ проти України.

Він нагадав, що понад рік цей законопроект проходив процедури узгодження та «пошуку оптимальних механізмів» забезпечення безпеки, насамперед для дітей, які через вік не можуть самостійно подбати про це. Документ зобов'язує Кабінет Міністрів протягом трьох місяців з дня його опублікування забезпечити прийняття та приведення нормативно-правових актів, необхідних для його реалізації.

3 питань евакуації можна звертатися:

- 203 — безплатна цілодобова гаряча лінія з питань евакуації;
- 093 177 64 58 — громадська організація «Helping to Leave»;
- 102 — поліція;

Підготувала Інна ЛЕХОВА,
спеціально для ЮВУ

Режим окремого проживання подружжя:

що це і навіщо

Режим окремого проживання — це інструмент, який допомагає подружжю зробити паузу, зберегти спокій у сім'ї та прийняти зважене рішення щодо майбутнього.

Іноді у стосунках настає складний період. Подружжю може знадобитися час та простір, щоб переосмислити майбутнє свого шлюбу. Закон передбачає режим окремого проживання, який особливо важливий для сімей із дітьми: допомагає уникнути різких змін у житті дитини; дає подружжю можливість прийняти зважене рішення щодо майбутнього шлюбу.

Як встановлюється режим окремого проживання? Суд може встановити режим окремого проживання: за заявою обох подружжя; за позовом одного з подружжя. Встановлення режиму врегульоване статтями 119 та 120 Сімейного кодексу України. Правові наслідки: Встановлення режиму не припиняє прав та обов'язків подружжя, а також ті, що визначені шлюбним договором. Але з моменту введення режиму настають нові наслідки:

1. Майно, набуте під час окремого проживання, не вважається спільним: якщо майно придбане за особисті кошти подружжя — воно залишається приватним; майно, яке вже було спільним до встановлення режиму, залишається спільною власністю.

2. Дитина, народжена після 10 місяців від початку режиму, не вважається дитиною чоловіка автоматично: питання походження дитини вирішується окремо, за правилами глави 12 Кодексу.

Як припиняється режим? Режим окремого проживання закінчується: якщо сімейні відносини поновлюються; за рішенням суду на підставі заяви одного з подружжя.

Підготувала Вікторія ДЕРЕВ'ЯНКО

РЕДАКЦІЙНА РАДА:
Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ,
шеф-редактор газети
«Юридичний вісник України»;
Олексій БАГАНЕЦЬ,
державний радник юстиції
2 класу, заслужений юрист України;

Сергій ДЕМСЬКИЙ,
заступник головного редактора газети
«Голос України»;
Святослав ПІСКУН,
голова Союзу юристів України;
Олег ЗАЙЧУК,
академік НАПрНУ;

Олександр КОПИЛЕНКО,
академік НАН України;
Олена ОРЛЮК,
директорка УКРНОІВІ;
Євген СТРЕЛЬЦОВ,
д.ю.н., доктор теології, член-
кореспондент НАПрНУ;
Микола ОНІЩУК,

ректор НШСУ, д.ю.н.;
Олександр ПЕТРИШИН,
суддя КСУ;
Анжела СТРИЖЕВСЬКА,
завідувачка кафедри Інституту права
КНУ імені Тараса Шевченка, к.ю.н.;

»ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК УКРАЇНИ«

загальнонаціональний правовий тижневик
Редакція газети — колективний асоційований
член Союзу юристів України
Виходить з квітня 1995 року
(uvu_golovred@ukr.net)

Засновник — ТОВ «Юрінком Прес»
Головний редактор — Віктор Ковальський
Відповідальний секретар — Олена ДОЦЕНКО
Редактор відділу правових новин — Максим БОНДАР

Юридичні оглядачі —
Юрій КОТНЮК
Сергій ТЕНЬКОВ
Літературний редактор — Інна ЛЕХОВА
Комп'ютерна верстка — Дар'я КОСТЮКОВА

ЗМІСТ

КЛЮЧОВІ РІШЕННЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЗА 2026 РІК

Особа може бути суб'єктом незаконного зберігання підакцизних товарів, незалежно від того, чи здійснює вона господарську діяльність, чи є найманим працівником тощо.....	2
Велика кількість тілесних ушкоджень під час вчинення умисного вбивства сама по собі не в усіх випадках може свідчити про наявність особливої жорстокості	2
Невиконання обмежувального припису може бути вчинене лише умисно та вважається закінченим з моменту порушення хоча б одного з накладених обов'язків	3
Звільнення винного від кримінальної відповідальності у зв'язку із примиренням з потерпілим можливе лише тоді, коли завдано шкоди приватним інтересам фізичної особи, а не публічним інтересам	4
Для вирішення питання про звільнення від відбування покарання вагітних жінок або жінок, які мають дітей віком до семи років, важливе значення мають відомості, що характеризують засуджену	4
Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути застосоване незалежно від того, чи пов'язане діяння з посадою чи певним заняттям особи.....	5
Апеляційний суд не може одночасно відхилити доводи апеляційної скарги про відсутність у діях обвинуваченого складу невиконання рішення суду та погодитися з наявністю перешкоджання виконанню рішення суду.....	6
Для притягнення до кримінальної відповідальності за впровадження стандартів освіти держави-агресора визначальним є фактичне виконання особою функцій керівника школи	7
Підриг гранат у сільській раді заради впливу на депутатів, що призвело до загибелі людей та заподіяння значної майнової шкоди, є терористичним актом	7
Особа, до якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру, має право виступати у судових дебатах та з останнім словом в обсязі, який визначається характером її психічної розлади	8

Ключові рішення Верховного Суду за 2026 рік

Особа може бути суб'єктом незаконного зберігання підакцизних товарів, незалежно від того, чи здійснює вона господарську діяльність, чи є найманим працівником тощо.

4 листопада 2025 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 751/4440/24 залишив без задоволення касаційну скаргу захисника, який просив закрити кримінальне провадження на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК.

Вироком районного суду, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, фігуранта визнано винуватим у тому, що він незаконно придбав та зберігав з метою збуту незаконно виготовлений спирт етиловий, а потім збув його у кількості 1 пляшка об'ємом 5 л за 650 грн (ч. 1 ст. 204 КК).

У касаційній скарзі захисник зазначав, що у діях засудженого відсутній склад інкримінованого кримінального правопорушення, а обвинуваченням не сформульовано усіх елементів цього складу. Працівник без укладення трудового договору не є суб'єктом за ч. 1 ст. 204 КК.

Верховний Суд вказав, що згідно з експертним дослідженням збутий спирт етиловий ректифікований і містить у своєму складі етиловий спирт, об'ємна частка якого в рідині становить 95,8 %. Відповідь митниці підтверджує належність, наданих експерту на дослідження рідини, згідно УКТ ЗЕД до групи підакцизних товарів в товарній підкатегорії 2207 10 00 90.

Таким чином, сумніву у тому, що предметом кримінального правопорушення був спирт етиловий у колегії не виникнуло.

Згідно з правовим висновком ВП ВС, висловленим у постанові від 27 листопада 2024 р. у справі № 336/3796/15-к, алкогольний напій може бути предметом кримінальних правопорушень, передбачених ст. 204 КК, за таких умов: 1) виготовлення на основі спиртів, вміст яких визначається згідно з нормами, встановленими ПК в редакції, чинній на момент вчинення правопорушення; 2) протиправного поведіння з ним як із визначеним законом підакцизним товаром.

Цей висновок стосується ст. 204 КК, в яку не вносилися зміни. На відміну від норм закону України про кримінальну відповідальність, правові позиції Верховного Суду не мають зворотної дії у часі, у тому числі і ретроспективної, про яку вказує захисник.

Зі змісту диспозиції ст. 204 КК слідує, що суб'єктом цього кримінального правопорушення є загальний суб'єкт, жодної прив'язки до того, що таким суб'єктом може бути лише особа, яка здійснює підприємницьку діяльність, кримінальний закон не містить.

Тож особа може бути суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 204 КК, незалежно від того чи здійснює вона господарську діяльність, чи є вона найманим працівником тощо. Адже для цілей ч. 1 ст. 204 КК незаконні придбання чи зберігання з метою збуту, збут одного з видів підакцизних

товарів прив'язка до певного статусу з точки зору трудових чи господарських відносин не є обов'язковою.

Колегія суддів вважає, що означені факти доведено поза розумним сумнівом, а відтак відхилила доводи захисту про відсутність у діях фігуранта складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 204 КК.

Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/131727405

Велика кількість тілесних ушкоджень під час вчинення умисного вбивства сама по собі не в усіх випадках може свідчити про наявність особливої жорстокості

4 листопада 2025 р. Верховний Суд колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 278/528/18 залишив без задоволення касаційні скарги представника потерпілого та прокурора, які посілалися на передчасність перекваліфікації дій обвинуваченої.

На ґрунті довготривалих неприязних відносин обвинувачена умисно здійснила із вогнепальної зброї три постріли в тулуб свого колишнього чоловіка. Далі з особливою жорстокістю нанесла йому численні удари електричною праскою й взяла до рук подушку, якою закрила органи дихання потерпілому. Після спричинених обвинуваченою тілесних ушкоджень, несумісних із життям, потерпілого було доставлено до лікарні, де він помер.

Вироком районного суду її засуджено за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК. Апеляційний суд цей вирок змінив, перекваліфікував її дії з п. 4 ч. 2 ст. 115 КК на ч. 1 ст. 115 КК.

У касаційних скаргах представник потерпілого та прокурор зазначали, що рішення апеляційного суду про перекваліфікацію дій засудженої є передчасним та належним чином необґрунтованим, оскільки органом досудового розслідування та судом першої інстанції достеменно встановлено наявність в її діях кваліфікуючої ознаки — особливої жорстокості, що підтверджується дослідженими доказами.

Верховний Суд вказав, що апеляційний суд, переглядаючи кримінальне провадження, дійшов висновку про відсутність в діях особи кваліфікуючої ознаки умисного вбивства — вчинення злочину з особливою жорстокістю, а тому перекваліфікував їх з п. 4 ч. 2 на ч. 1 ст. 115 КК.

Обґрунтовуючи своє рішення, апеляційний суд у ухвалі зазначив, що особливою жорстокістю слід вважати умисну дію (або бездіяльність), що супроводжує або наступає за насильницьким злочином, є необов'язковою для його вчинення і настання звичайних для злочину наслідків, що полягає в заподіянні потерпілому або його близьким додаткового, як правило, тяжкого фізичного або психічного страждання, тобто винний усвідомлює, що він вчиняє діяння, які є надмірними для досягнення злочинного наслідку та обирає спосіб вчинення злочину,

який охоплює діяння зайві (надмірні) для вбивства потерпілого.

При цьому умисне вбивство визнається вчиненим з особливою жорстокістю, якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних, психічних чи моральних страждань.

Водночас, суд першої інстанції при обґрунтуванні наявності в діях особи кваліфікуючої ознаки умисного вбивства, як вчинення злочину з особливою жорстокістю, посилався на велику кількість ударів, завданих потерпілому, відчуття останнім особливого фізичного болю протягом тривалого часу, а також на те, що після здійснення трьох пострілів вона не зупинилась, а продовжила наносити удари потерпілому праскою.

Проте, з вказаним обґрунтуванням не погодився суд апеляційної інстанції та наголосив на тому, що сама собою велика кількість тілесних ушкоджень під час вчинення умисного вбивства не у всіх випадках може свідчити про наявність у діях винного кваліфікуючої ознаки — особливої жорстокості.

Суд звернув увагу на те, що тілесні ушкодження було завдано протягом короткого проміжку часу у життєво важливий орган — голову. При цьому у матеріалах кримінального провадження відсутні докази того, що особа навмисно відпустила потерпілого заради відтягування доведення свого умислу до кінця з метою спричинення особливого фізичного болю, який би виходив за межі страждань, притаманних будь-якому вбивству.

На переконання апеляційного суду, нанесення особою ударів праскою після здійснення трьох пострілів, не може свідчити про особливу жорстокість, адже вона мала умисел на вбивство, однак потерпілий після отримання вогнепальних поранень (від яких смерть могла настати миттєво) ще був живим та чинив опір. Отже, саме заради доведення свого умислу до кінця особою наносились удари праскою по голові потерпілого.

При цьому місцевим судом не викладено у вирокі доказів на підтвердження того, що особа, завдаючи вищевказаних ударів, з метою позбавити його життя, свідомо бажала не лише вбити потерпілого, а й того, щоб він відчував додаткові страждання, які не були б необхідними для настання його смерті. Інших даних на підтвердження заподіяння потерпілому особливих страждань, апеляційним судом не встановлено.

Колегія суддів погодилася з таким рішенням апеляційного суду, а тому визнала безпідставними твердження представника потерпілого та прокурора про те, що рішення апеляційного суду про перекваліфікацію дій особи є передчасним та належним чином необґрунтованим.

*Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/131648931*

Невиконання обмежувального припису може бути вчинене лише умисно та вважається закінченим з моменту порушення хоча б одного з накладених обов'язків

6 листопада 2025 р. Верховний Суд колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 686/10357/24 залишив без задоволення касаційну скаргу захисника, який посилався на відсутність прямого умислу.

Вироком міськрайонного суду, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, фігуранта засуджено за умисне невиконання обмежувальних приписів (ст. 390-1 КК України).

У касаційній скарзі захисник зазначав, що в діях його підзахисного відсутній склад інкримінованого кримінального правопорушення, тому що він не мав прямого умислу на невиконання обмежувальних приписів, а приходив до матері з її дозволу.

Верховний Суд вказав, що ст. 390-1 КК України передбачено кримінальну відповідальність, зокрема, за умисне невиконання обмежувальних приписів.

Безпосереднім об'єктом означеного кримінального правопорушення є інтереси правосуддя в частині забезпечення виконання призначених судом обмежувальних приписів.

У диспозиції ст. 390-1 КК України чітко визначено, що таке діяння може бути вчинене лише умисно, тому суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом.

Склад цього кримінального правопорушення є формальним та вважається закінченим з моменту, коли хоча б один з обов'язків, встановлених відповідним обмежувальним приписом суду, було порушено зобов'язаною особою.

Позаяк склад кримінального правопорушення є формальним, то зміст умислу в такому випадку утворено ставлення особи до об'єкту — інтересів правосуддя в частині забезпечення виконання обмежувальних приписів, а також суспільно небезпечного діяння у виді невиконання обмежувального припису.

Сутність вини особи, яка вчиняє невиконання обмежувальних приписів, характеризується або негативним, або зневажливим її ставленням до інтересів правосуддя в частині забезпечення виконання обмежувальних приписів.

Винна особа, умисно не виконуючи ці заходи, усвідомлює протиправність своєї поведінки, а отже розуміє і суспільну небезпечність вчинюваного нею діяння, пов'язаного із посяганням на правосуддя — не виконує обмеження, встановлені рішенням суду, та бажає так діяти. При цьому мотив і мета для кваліфікації значення не мають.

Із матеріалів кримінального провадження слідує, що суд заборонив фігуранту перебувати в місці проживання (перебування) матері; наближатися на відстань ближче 50 метрів до місця проживання матері та інше. Жодних винятків рішення суду не містить.

Захисник у касаційній скарзі акцентував увагу на тому, що засуджений не мав умислу порушувати встановлені судом заборони, а приходив до матері з її згоди, щоб вигуляти собаку.

Втім, ця версія була предметом належної перевірки судів попередніх інстанцій та обґрунтовано визнана такою, що вилучена з метою уникнення відповідальності.

Як пояснила сама мати, фігурант приходив до її місця проживання з власної ініціативи, без її згоди. Він щоразу влаштував сварку, обзивав її, на зауваження не реагував, тому вона була вимушена викликати працівників поліції.

Ці показання узгоджуються з показаннями свідків, даними відеозаписів з нагрудних відеореєстраторів працівників поліції.

Як наслідок фігурант вчинив щодо матері нові випадки домашнього насильства, за що постановою міськрайонного суду був притягнутий до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 173-2 КУпАП.

Таким чином, засуджений попри обізнаність з встановленими щодо нього обмежувальними приписами, двічі умисно повернувся у простір контакту з матір'ю, ображав її, тим самим свідомо повернув ризик, якому обмежувальний припис мав заповігти. При цьому фігурант не реагував на зауваження матері, яка вказувала йому про необхідність виконання встановлених судом обмежень, що безперечно свідчить про його бажання так діяти.

У контексті викладеного місцевий суд, з висновками якого подалась й апеляційна інстанція, на підставі сукупності безпосередньо досліджених та оцінених із дотриманням вимог ст. 94 КПК України доказів, дійшов правильного висновку про те, що засуджений умисно не виконав обмежувальні приписи та правильно кваліфікував його дії за ст. 390-1 КК України.

*Рішення в ЄДРСП —
reyestr.court.gov.ua/Review/131713627*

Звільнення винного від кримінальної відповідальності у зв'язку із примиренням з потерпілим можливе лише тоді, коли завдано шкоди приватним інтересам фізичної особи, а не публічним інтересам

11 листопада 2025 р. Верховний Суд у складі Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 643/5610/24 скасував судові рішення, якими особу було звільнено від кримінальної відповідальності.

Фігурант звинувачувався в тому, що перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння у громадському місці, маючи умисел на грубе порушення громадського порядку, з мотивів явної неповаги до суспільства, проявляючи особливу зухвалість та не реагуючи на зауваження людей, які намагались припинити його протиправні дії, спричинив особі легкі тілесні ушкодження з короткочасним розладом здоров'я й без такого та пошкодив його автомобіль, заподіявши йому збитків у розмірі 39 150,05 грн.

Суд першої інстанції ухвалою, залишеною без змін апеляційним судом, звільнив обвинуваченого від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 296 КК, на підставі ст. 46 КК у зв'язку з примиренням винного з потерпілим, кримінальне провадження — закрит.

У касаційній скарзі прокурор зазначав, що звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням з потерпілим можливе лише тоді, коли кримінальним правопорушенням завдано шкоди приватним інтересам фізичної особи, а не публічним інтересам. Протиправними діями обвинувачений посягнув на основний безпосередній об'єкт хуліганства – громадський порядок, а обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони хуліганства є мотив явної неповаги до суспільства.

Верховний Суд вказав, що оскільки безпосереднім об'єктом хуліганства є саме громадський порядок, а спричинена конкретним особам шкода є лише проявом посягання на основний об'єкт, звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим може мати місце лише тоді, коли кримінальне правопорушення завдає шкоди приватним інтересам фізичної особи, а не публічним інтересам.

Звільняючи засудженого від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК, поза належною увагою судів першої та апеляційної інстанцій залишилось те, що засуджений обвинувачувався у вчиненні хуліганства, тобто, у грубому порушенні громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжувалося особливою зухвалістю, яка виразилася в нанесенні потерпілому тілесних ушкоджень, пошкодженні майна, тривалому порушенні громадського порядку у присутності інших осіб, які перебували у громадському місці, та звичайний ритм життя яких було порушено.

Отже колегія суддів дійшла вирішила, що висновки судів першої та апеляційної інстанцій про можливість застосування

у цьому випадку інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням з потерпілим були передчасними, тому скасувала ухвали на підставі п.п. 1, 2 ч. 1 ст. 438 КПК та призначила новий розгляд у суді першої інстанції.

*Рішення в ЄДРСП —
reyestr.court.gov.ua/Review/131853013*

Для вирішення питання про звільнення від відбування покарання вагітних жінок або жінок, які мають дітей віком до семи років, важливе значення мають відомості, що характеризують засуджену

13 листопада 2025 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 127/1845/24 задовольнив касаційну скаргу захисника, який просив застосувати до засудженої положення ст. 69 та 79 КК.

Вироком міського суду особу визнано винуватою та засуджено за: ч. 2 ст. 307 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 6 років; ч. 1 ст. 309 КК до покарання у виді штрафу в розмірі 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 17 000 грн.

На підставі ч. 1 ст. 70 КК шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим визначено остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк 6 років.

Апеляційний суд змінив це рішення в частині призначеного покарання, вказав про призначення їй покарання за ч. 2 ст. 307 КК у виді позбавлення волі на строк 6 років без конфіскації майна, за ч. 1 ст. 309 цього Кодексу покарання у виді штрафу в розмірі 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 17 000 грн.

На підставі ч. 1 ст. 70 КК за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим визначив остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк 6 років без конфіскації майна.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що при призначенні покарання особі місцевий суд не врахував її шире каяття у вчиненому, сприяння в розкритті злочину органу досудового розслідування та безпідставно не застосував до неї положення ст. 69 КК. Окрім того, суди безпідставно не застосували до неї положення ст. 79 КК, оскільки на час розгляду провадження судом апеляційної інстанції вона була вагітна і мала дитину, що не досягла семирічного віку.

Верховний Суд вказав, що відповідно до ст. 69 КК за наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, з урахуванням особи винного суд, умотивувавши своє рішення, може, крім випадків засудження за корупційне кримінальне правопорушення, кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією, кримінальне правопорушення, передбачене ст. 403, 405, 407, 408, 429 цього Кодексу, вчинене в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, за катування, вчинене представником держави, у тому числі іноземної, призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу за це кримінальне правопорушення.

За правилами ч. 1 ст. 79 КК у разі призначення покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі вагітним жінкам або жінкам, які мають дітей віком до семи років, крім засуджених до позбавлення волі на строк понад п'ять років за тяжкі і особливо тяжкі злочини, а також за корупційні кримінальні правопорушення, кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, суд може звільнити таких засуджених від відбування як основного, так і додаткового покарання з установленням іспитового строку у межах строку, на який згідно із законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною семирічного віку.

Таке звільнення є спеціальним видом звільнення від відбування покарання з випробуванням і допускається лише щодо вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років, та є правом, а не обов'язком суду.

Важливе значення для вирішення питання про можливість застосування цих положень закону мають відомості, що характеризують особу засудженої, її особистісні прояви у головних сферах життєдіяльності, соціально-демографічні властивості, спосіб життя, соціальні зв'язки, посткримінальна поведінка, наскільки її ціннісні орієнтири збігаються з загальноприйнятими у суспільстві нормами моралі, її соціально-психологічна характеристика тощо.

На переконання колегії суддів, у цьому кримінальному провадженні наявна сукупність обставин, що дають підстави для застосування положень ст. 69 і 79 КК.

Як убачається зі змісту оскаржуваних судових рішень, поза увагою судів обох інстанцій залишилося те, що засуджена є молодю особою, в силу ст. 89 КК не судима, на обліку у психіатра та нарколога не перебуває, за місцем проживання характеризується посередньо та працевлаштована, а також наявність у справі обставин, які пом'якшують покарання — щире каяття засудженої у вчиненому та активне сприяння в розкритті злочину, відсутність тяжких наслідків (шкоди) вчиненого та корисливого мотиву в її діях, що є підставою для застосування до неї положень ст. 69 КК та призначення покарання нижче від найнижчої межі визначеної санкцією ч. 2 ст. 307 КК.

Також, як убачається з матеріалів провадження, на день розгляду справи в суді апеляційної інстанції особа перебувала в стані вагітності та мала дитину, що не досягла семирічного віку — сина, а на час розгляду провадження в суді касаційної інстанції народила ще одну дитину — дочку.

З урахуванням цих обставин колегія суддів вважає, що з метою забезпечення права малолітніх дітей особи на зростання в сімейному оточенні останню треба звільнити від відбування призначеного покарання з випробуванням на підставі ст. 79 КК із встановленням іспитового строку.

При цьому у разі вчинення нею впродовж іспитового строку нового кримінального правопорушення чи порушення правил встановлених органами пробації, вирок суду буде звернутий до виконання, а її направлено в місяць позбавлення волі для відбування призначеного покарання.

З урахуванням наведеного Верховний Суд оскаржувані судові рішення змінив та застосував до засудженої положення ст. 69 КК і призначив їй за злочин, передбачений ч. 2 ст. 307 цього Кодексу, покарання нижче від найнижчої межі, встановленої санкцією вказаної норми, та на підставі ст. 79 КК звільнив від відбування покарання з випробуванням.

*Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/132084051*

Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути застосоване незалежно від того, чи пов'язане діяння з посадою чи певним заняттям особи

17 листопада 2025 р. Верховний Суд колегією суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 607/1756/25 задовольнив частково касаційну скаргу прокурора, який стверджував про доцільність призначення додаткового покарання.

Вироком міськрайонного суду, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, фігуранта засуджено за: ч. 1 ст. 301 КК до покарання у виді штрафу у розмірі 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 34 000 грн; ч. 3 ст. 301 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки.

На підставі ч. 1 ст. 70 КК за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим призначено остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки. При цьому на підставі ст. 75 КК звільнено від відбування покарання з випробуванням.

У касаційній скарзі прокурор зазначав, що санкція ч. 3 ст. 301 КК передбачає призначення додаткового покарання як безальтернативного, а тому його незастосування є неправильним застосуванням кримінального закону.

Верховний Суд вказав, що санкцією ч. 3 ст. 301 КК передбачено обов'язкове додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.

Зі змісту ст. 55 КК вбачається, що позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути призначено як основне покарання або як додаткове покарання. При цьому необхідно відрізнити обов'язкове призначення додаткового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю чи можливе його застосування.

Так, якщо додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю передбачене як обов'язкове у санкції статті Особливої частини КК, то його призначення відбувається й тоді, коли особа, яка вчинила кримінально каране діяння, не обіймала певні посади або не займалася певною діяльністю. Тобто фактично йдеться про обмеження зайняття для особи певних посад або здійснення певної діяльності у майбутньому навіть у тому разі, якщо на момент вчинення кримінального правопорушення особа їх не обіймала чи не займалася певною діяльністю.

Зі змісту ст. 55 КК України вбачається, що у частині другій зазначеної статті законодавець чітко зазначив про випадки, у яких передбачено можливість застосування додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, якщо воно не передбачене в санкції статті (санкції частини статті).

Разом із тим, крім випадків, зазначених у ч. 2 ст. 69 КК, законодавцем не передбачено іншої правової підстави для незастосування зазначеного додаткового покарання у випадках, коли особа на час вчинення кримінального правопорушення не займала відповідної посади чи не займалася певною діяльністю, а таке покарання передбачено санкцією статті (частини статті), як обов'язкове.

У цьому кримінальному провадженні, обґрунтовуючи рішення про не призначення фігуранту додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися

певною діяльністю, суди послалися на постанову Пленуму Верховного Суду України № 7 від 24 жовтня 2003 р. «Про практику призначення судами кримінального покарання», однак поза увагою судів були залишені правові висновки, викладені в постановах Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, зокрема від 22 травня 2018 р. та 11 березня 2025 р. у справах № 753/18479/16-к та № 149/3010/23 відповідно.

Така позиція узгоджується з правовим висновком, зазначеним у постанові Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 04 вересня 2023 р. у справі № 404/2081/22), відповідно до якого, якщо згідно з положеннями ст. 55 КК у випадку, коли санкцією відповідної частини статті Особливої частини КК передбачено можливість призначення особі додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, суд, визнаючи особу винуватою у вчиненні відповідного кримінального правопорушення, має право призначити таке додаткове покарання незалежно від того, чи обвинувачений обіймав певну посаду або займався певною діяльністю на час вчинення кримінального правопорушення.

Таким чином, додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути застосоване незалежно від того, чи пов'язане вчинення винним кримінального правопорушення з його посадою або із заняттям ним певною діяльністю.

Враховуючи наведене, Верховний Суд ухвалу апеляційного суду скасував і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

При цьому за умови підтвердження такого ж обсягу обвинувачення, тих же даних про особу винного та обставин, які обтяжують чи пом'якшують покарання, не застосування до фігуранта додаткового покарання, передбаченого ч. 3 ст. 301 КК, у достатньому обсязі для запобігання вчиненню ним нових кримінальних правопорушень потрібно вважати неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність.

*Рішення в ЄДРСР —
reuestr.court.gov.ua/Review/132084075*

Апеляційний суд не може одночасно відхилити доводи апеляційної скарги про відсутність у діях обвинуваченого складу невиконання рішення суду та погодитися з наявністю перешкоджання виконанню рішення суду

18 листопада 2025 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 484/5247/21 задовольнив частково касаційну скаргу засудженої, яка просила закрити кримінальне провадження щодо неї.

Мати, знаючи про рішення міськрайонного суду, яке набрало законної сили, усвідомлюючи, що вказаним рішенням їй встановлено обов'язок не перешкоджати батьку у спілкуванні з дітьми, перешкождала виконанню зазначеного судового рішення шляхом не забезпечення присутності дітей для систематичних побачень з батьком.

Вироком міськрайонного суду її визнано винуватою та засуджено за ч. 1 ст. 382 КК.

Вироком апеляційного суду цей вирок скасовано в частині призначеного покарання та ухвалено новий вирок.

У касаційній скарзі засуджена зазначала, що сукупність доказів, на які послалися суди попередніх інстанцій, є недостатньою для встановлення факту доведеності її винуватості в інкримінованому кримінальному правопорушенні з огляду на відсутність в її діях об'єктивної та суб'єктивної сторін складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК.

Верховний Суд вказав, що у цьому кримінальному провадженні засуджена вважає, що в її діях взагалі відсутній склад інкримінованого кримінального правопорушення. Тому важливим є встановлення того які діяння матері в контексті спілкування дітей з батьком визнано судами вчиненими нею і у якій формі виразилася об'єктивна сторона ч. 1 ст. 382 КК.

Зі змісту диспозиції цієї статті слідує, що кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 382 КК може бути вчинено у двох формах: 1. невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, 2. перешкоджання їх виконанню.

Вчинення діяння у формі невиконання полягає у вчиненні пасивних дій, тобто вчинюється шляхом бездіяльності. Натомість перешкоджання полягає активній поведінці суб'єкта кримінального правопорушення, тобто вчинюється шляхом дії.

У цьому провадженні стороною обвинувачення в обвинувальному акті особи інкримінувалося вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК, у формі умисного перешкоджання виконанню рішення суду, що набрало законної сили.

Місцевий суд на підставі досліджених та оцінених доказів дійшов висновку про наявність в діях особи складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК, саме у формі перешкоджання виконання рішення суду, що набрало законної сили.

Апеляційний суд, відхиливши доводи апеляційної скарги сторони захисту про відсутність в діях особи складу інкримінованого їй кримінального правопорушення, вдався до аналізу об'єктивної сторони вчиненого засудженою кримінально-караного діяння, саме у формі невиконання рішення суду, однак погодився з висновками місцевого суду про доведеність винуватості особи та наявність в її діях складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК, вчиненого у формі перешкоджання виконання рішення суду.

Суд наголосив, що об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК, має дві різні форми вчинення: (1) невиконання судового рішення, яке полягає у невжитті особою, до якої звернуто виконання рішення суду, що набрало законної сили, передбачених законом заходів щодо його виконання; (2) перешкоджання виконанню судового рішення, яке передбачає протидію особи реалізації вимог, які у ньому містяться, з метою недопущення його реалізації.

Фактично апеляційний суд проаналізував вчинення інкримінованого кримінального правопорушення у формі невиконання судового рішення, однак погодився з тим, що в діях особи є склад перешкоджання його виконанню.

За умови, що засуджена взагалі не визнає факт вчинення нею злочину, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК, суду належить детально проаналізувати суть інкримінованих діянь у цьому провадженні і чітко встановити у якій формі засудженою було вчинено відповідне діяння.

Саме детальний аналіз поведінки засудженої із висновком про те, що остання вчинила (дію чи бездіяльність щодо рішення суду) дозволить констатувати факт наявності або відсутності складу кримінального правопорушення у цьому провадженні,

наявності або відсутності процесуальних підстав для визнання особи винуватою у вчиненні інкримінованого їй діяння.

Таким чином, колегією суддів встановлено істотне порушення вимог кримінального процесуального закону та неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність, тому Верховний Суд вирок апеляційного суду скасував і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

*Рішення в ЄДРСР —
reustr.court.gov.ua/Review/132084033*

Для притягнення до кримінальної відповідальності за впровадження стандартів освіти держави-агресора визначальним є фактичне виконання особою функцій керівника школи

18 листопада 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 953/2635/23 залишив без задоволення касаційну скаргу захисника засудженої за колабораційну діяльність.

Громадянка України, перебуваючи на посаді в.о. директора т.зв. «ГБОУ СОШ с. Гетьмановка», вчинила дії, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у цьому закладі освіти, зокрема здійснювала набір технічного персоналу та педагогічного складу до цього закладу, проводила зустрічі із вчителям, які погодилися працювати в цьому освітньому закладі під управлінням відділу освіти окупаційної адміністрації, під час яких повідомляла, що навчальний процес буде здійснюватися за російською програмою з використанням російських навчальних підручників та надавала усні вказівки щодо підготовки приміщень закладу до нового навчального року; написала лист на ім'я начальника окупаційного «управління освіти», в якому попросила призначити вчителів на вакантні посади для початку навчального процесу; надала вказівку бібліотекарці, на підставі якої остання отримала російські навчальні підручники, виготовлені за освітньою програмою рф, які відповідно до змісту вихідних та/або довідкових відомостей, зазначених у них, відповідають стандартам освіти держави-агресора, з метою їх використання у освітній діяльності; на виконання указу голови окупаційної адміністрації створила та підписала т.зв. «Устав Государственного бюджетного образовательного учреждения «Средняя общеобразовательная школа» с. Гетьмановка», який заклав основи для інтеграції освітніх стандартів рф у школі; отримала від представника окупаційної влади флеш носій з електронними документами та сканкопіями документів із навчальними програмами рф та днр/лнр, які окупаційна влада використовувала для впровадження стандартів освіти держави-агресора на окупованих територіях України.

Вироком районного суду її було визнано винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 111-1 КК, та призначено їй покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки з позбавленням права обіймати посади в галузі освіти та займатися освітньою діяльністю на строк 15 років.

Колегія суддів ККС, розглянувши касаційну скаргу захисника засудженої, вказала, що ключові доводи захисту стосуються того, що засуджена не була призначена на посаду директора школи, немає наказу про це, а свідки не знали, яку вона посаду обіймає. Також захист стверджував, що засуджена діяла під примусом.

Однак засудженій інкримінується вчинення колабораційної діяльності, а саме: вчинення громадянином України дій, спрямованих на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладі освіти.

Суд звернув увагу, що наявність наказу на призначення на посаду директора чи в.о. директора може додатково підтвердити те, що засуджена фактично займала цю посаду. Однак суди попередніх інстанцій правильно врахували той факт, що засуджена сама розуміла, що здійснює функції в.о. директора школи, а інші громадяни (вчителі, які хотіли працювати в школі, бібліотекар, батьки школярів) сприймали її як директора школи, оскільки суть дій, які вона вчинювала, беззаперечно підтверджувала, що остання діє як керівник школи.

Навіть із показань самої засудженої слідує, що вона усвідомлює цей факт, адже окремим доводом сторони захисту є те, що засуджена діяла під примусом. Суд апеляційної інстанції детально перевіряв цю версію захисту і прийшов до обґрунтованого висновку про те, що засуджена діяла добровільно, а доказів того, що її примушували до вчинення таких дій немає. Навпаки суд зазначив, що всі докази у цьому провадженні свідчать про те, що обвинувачена діяла з власної ініціативи.

*Рішення в ЄДРСР —
reustr.court.gov.ua/Review/132084029*

Підриг гранат у сільській раді заради впливу на депутатів, що призвело до загибелі людей та заподіяння значної майнової шкоди, є терористичним актом

24 листопада 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 306/762/24 залишив без задоволення касаційну скаргу захисника особи, засудженої до довічного позбавлення волі за вчинення терористичного акту та незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Депутат сільської ради з метою вчинення впливу на прийняття рішень органом місцевого самоврядування у сесійній залі під час засідання ради почергово кинув три гранати на підлогу, після чого відбулось три послідовних вибухи. Внаслідок вибухів 25 осіб, присутніх в сесійній залі, отримали тілесні ушкодження різних ступенів тяжкості, а 2 особи померли. Крім цього, сільській раді було заподіяно майнову шкоду на 78 485 грн.

Вироком районного суду фігуранта було визнано винуватим і засуджено за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 258, ч. 1 ст. 263 КК, та призначено йому покарання у виді довічного позбавлення волі з конфіскацією майна.

У касаційній скарзі захисник висловлював незгоду з кваліфікацією дій підзахисного та стверджував, що обвинувачений діяв у стані необхідної оборони в інтересах громади.

Колегія суддів ВС визнала правильною кваліфікацію дій обвинуваченого за ч. 3 ст. 258 КК з огляду на таке.

До ознак тероризму належить, у тому числі створення загальної небезпеки, що виникає в результаті вчинення суспільно небезпечних дій або погрози ними, публічний характер та мета – прямий або непрямий вплив на прийняття якого-небудь рішення або відмова від нього.

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 258 КК полягає, серед іншого у здійсненні вибуху.

Суб'єктивна сторона терористичного акту характеризується прямим умислом і зазначеною у ч. 1 ст. 258 КК спеціальною метою.

Як встановлено судами попередніх інстанцій, метою здійсненого обвинувачення терористичного акту був вплив на прийняття рішень органом місцевого самоврядування, повернення уваги громадськості до певних політичних чи інших поглядів, порушення громадської безпеки, а тому суди дійшли висновку про наявність в його діях усіх ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 258 КК.

Під час розгляду кримінального провадження, враховуючи фактичні обставини, суди попередніх інстанцій такого суспільно-небезпечного посягання, яке б загрожувало життю чи здоров'ю обвинуваченого та підлягало негайному відверненню чи припиненню, не встановили, як і обставин, за яких обвинувачений міг би вбачати реальну загрозу, тобто певну підставу (юридичного факту), наявність якої б вказувала на обґрунтованість виникнення у нього приводу для правомірного захисту.

*Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/132197151*

Особа, до якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру, має право виступати у судових дебатах та з останнім словом в обсязі, який визначається характером її психічної розлади

24 листопада 2025 р. Верховний Суд Другою судовою палатою Касаційного кримінального суду у справі № 334/3871/23 залишив без задоволення касаційну скаргу захисника, який посилався на істотне порушення вимог ст. 365 КПК України через ненадання особі останнього слова після судових дебатів.

Ухвалою районного суду, залишеною без змін апеляційним судом, задоволено клопотання прокурора про застосування до особи примусових заходів медичного характеру за вчинення суспільно-небезпечного діяння, передбаченого ч. 2 ст. 436-2 КК України, у виді поміщення до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають небезпечну поведінку фігуранта у вигляді госпіталізації до психіатричного закладу з посиленням наглядом.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що місцевий суд усупереч приписам ст. 365 КПК України після стадії судових дебатів, не надавши особі останнього слова, видалився до нарадчої кімнати, а таке порушення є істотним і зумовлює скасування оспорюваних рішень.

Верховний Суд вказав, що за змістом ст. 365 КПК України останнє слово є персоналізованим етапом судового провадження і полягає в особистому зверненні обвинуваченого до суду.

Згідно з положенням ст. 3 КПК України особа, стосовно якої вирішувалося питання про застосування примусових заходів медичного характеру, та його законний представник є сторонами кримінального провадження.

Відповідно до ч. 1 ст. 506 КПК України особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, користується правами підозрюваного та обвинуваченого в обсязі, який визначається характером розладу психічної діяльності чи психічного захворювання відповідно до висновку судово-психіатричної експертизи, та здійснює їх через законного представника та захисника.

Згідно зі звукозаписом судового засідання суддею, після проведення судових дебатів, де з промовами виступили прокурор, захисник та законний представник, з урахуванням психічного стану особи (за висновком судово-психіатричного експерта страждає хронічним психічним захворюванням у формі шизофренії) на завершення судового розгляду у доступній для нього формі запропоновано звернутися до суду, якщо у того є таке бажання. На що він коротко вигукнув лише репліку: «Я борюся з мировим фашизмом!». При цьому про жодні обставини, які би могли вплинути на висновки суду і перешкодити постановленню законної ухвали, сторона захисту не повідомила.

Таким чином, не можна стверджувати, що під час судового розгляду відбулося порушення гарантованих прав особи. Крім того, судом без будь-яких обмежень у часі надавалась можливість висловити свою позицію у дебатах як його захиснику, так і представнику.

Стосовно не оголошення судом особі, щодо якої розглядалось клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру, назви стадії судового розгляду, то на думку палати, це не є порушенням вимог ст. 365 КПК України, оскільки висловлена головуючим у доступній формі пропозиція такої особі звернутися до суду після виступів захисника та законного представника забезпечила реалізацію прав такої особи, передбачених ст. 506 КПК України з урахуванням характеру розладу психічної діяльності.

Пірава особи, щодо якої були застосовані примусові заходи медичного характеру, порушені не були, своїми правами, передбаченими ст. 42 КПК України він користувався без будь-яких обмежень, реалізуючи їх через свого представника та захисника. З урахуванням характеру розладу психічної діяльності фігуранта, який вочевидь не розуміє повною мірою всіх стадій судового розгляду, судом надано можливість висловитись останньому після закінчення судових дебатів. Крім того, під час судового засідання у суді касаційної інстанції палата переконалась у тому, що фігурант не розуміє стадій перебігу судового розгляду і на запитання Суду останній відповідав однією завченою фразою.

Таким чином, при перевірці матеріалів провадження не було встановлено істотних порушень судами вимог кримінального процесуального закону, а також підстав для відступу від висновку щодо застосування норми права в подібних правовідносинах, викладеного в постанові колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 10 лютого 2022 р. у справі № 530/1562/20.

*Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/132279065*

ВИДАВНИЦТВО «ЮРИНКОН ІНТЕР» ПРОПОНУЄ: ЩОДО МОВИ ПРАВНИЧОЇ

Щодо мови правничої: підручник / Сергій Головатий, доктор юридичних наук, член-кореспондент Національної академії правових наук України. Київ: Наш формат, 2024. 1016 + 32 стр. (вклейка)
ISBN 978-617-8277-77-2

Ця книга – про українську правничу мову, яка зазнала глибокого змосковщення, особливо від кінця 20-х років ХХ ст. за тотальної советизації всіх сфер життя українців. Советизація поняття «право» через нашарування на нього ідеології «червоного», «революційного» та «радянського» спричинила спотворення смислів і знищення сутності ключових понять і явищ у царині права, що їх в українській мові досі позначають за московськими моделями як правова держава, правовий закон, правова норма, правова система, правова наука, правова позиція тощо.

Приймаються замовлення.

nashformat.ua

Тел.: (063) 242-27-04 / (067) 247-57-37 / (099) 710-75-57

ПЕРЕДПЛАТА НА 2026 РІК

Видавництво «Юрінком Прес» нагадує, що триває передплатна кампанія на 2026 рік на всі видання.

Передплата здійснюється в усіх відділеннях Укрпошти в Україні,

а також безпосередньо у видавництві або онлайн на сайті yurincpress.com

Найменування (мовою оригіналу)	Періодичність	Мін. період передплати	Вартість		
			1 місяць	II півріччя	річна
21615 Юридичний вісник України (річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.			2 760 ⁰⁰
33787 Юридичний вісник України	1 раз на тижд.	1 міс.	280 ⁰⁰	1 680 ⁰⁰	3 360 ⁰⁰
74052 Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс.	1 міс.	399 ⁰⁰	2 394 ⁰⁰	4 788 ⁰⁰
01757 Юридична Україна	1 раз на міс.	1 міс.	221 ⁰⁰	1 326 ⁰⁰	2 653 ⁰⁰
08440 Комплект юриста «Елітний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України + Юридична Україна	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	880 ⁰⁰	5 280 ⁰⁰	10 560 ⁰⁰
22404 Комплект юриста «Загальний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	659 ⁰⁰	3 594 ⁰⁰	7 908 ⁰⁰
Електронні видання					
86342 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.	120 ⁰⁰	720 ⁰⁰	1 440 ⁰⁰
76352 Юридична Україна (електронний варіант)	1 раз на міс.	1 міс.	144 ⁰⁰	864 ⁰⁰	1 728 ⁰⁰
76589 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)					1 152 ⁰⁰
76351 Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на 2 міс.	2 міс.	180 ⁰⁰	540 ⁰⁰	1 080 ⁰⁰
76612 Комплект «Українське судочинство»: Юридичний вісник України + Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на 2 міс.)	2 міс.	300 ⁰⁰	1 260 ⁰⁰	2 520 ⁰⁰

Шановні передплатники!

Пропонуємо оформити річну передплату на наші періодичні видання:

«Бюлетень законодавства і юридичної практики України» – передплатний індекс **74052**, або комплекти юриста «Загальний» – **22404** та «Елітний» – **08440**.

Ми ж, у свою чергу, презентуємо передплатникам щоденник-довідник юриста на 2026 рік.

З приводу передплати звертайтеся за тел: 066-003-21-64 yurincm.print@gmail.com

066-003-21-64
04209, Київ-209,
вул. Героїв Дніпра, 316
www.yurincpress.com
yurincm.print@gmail.com
golovred@yurincm.kyiv.ua

Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій

За точність викладених фактів відповідає автор (рекламодавець)

Редакція зберігає за собою право редагувати, скорочувати надіслані матеріали та змінювати їхні назви
Прохання до авторів: додавати до надісланих матеріалів особисте фото
Редакція веде листування з читачами тільки на сторінках газети
Номер набрано і зверстано у комп'ютерному центрі видавничої організації «Юрінком Прес»
Передрук матеріалів виключно з посиланням на «ЮВ»

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 7992 від 15.11.23 року

- Ідентифікатор медіа R30-02607
- Передплата в усіх відділеннях зв'язку
- Передплатний індекс 21615
- Загальний місячний наклад – 20 000
- Друк: ТОВ «Про Формат» м. Київ, вул. Кирилівська, 86
- Замовлення №
- Підписано до друку 10.3.2026 р.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

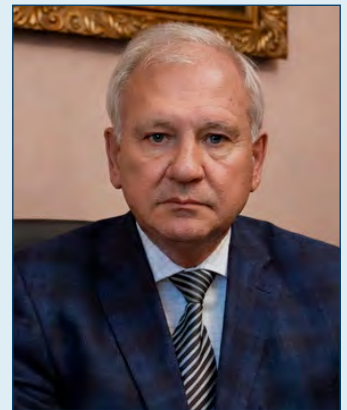
ISSN 1992-9277

4 1820283 1070042

ВІТАЄМО З ЮВІЛЕЄМ ПРЕЗИДЕНТА НАПРН УКРАЇНИ ВОЛОДИМИРА АНДРІЙОВИЧА ЖУРАВЛЯ!

Президія Національної академії правових наук України щиро та сердечно вітає з 70-річчям від дня народження Журавля Володимира Андрійовича – президента Національної академії правових наук України, дійсного члена (академіка) НАПРН України, доктора юридичних наук, професора, заслуженого працівника освіти України.

ВИДАВНИЦТВО «ЮРІНКОН ПРЕС» ПРОПОНУЄ:

МІЖНАРОДНА КОРУПЦІЯ ДЖО БАЙДЕНА ТА МОЯ БОРТЬБА ЯК ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Віктор Шокін. Міжнародна корупція Джо Байдена та моя боротьба як Генерального прокурора незалежної України.

Київ: Юрінком Прес, 2025. 260 с.

ISBN 978-617-8498-05-4

Це біографічна книга, написана Генеральним прокурором України Віктором Шокінім (2015-2016 рр.) про службовий шлях, складну слідчу роботу, життєві ризики і небезпеки та про пошук справедливості. Значна частина книги присвячена історії міжнародної корупції Віце-президента США Джозефа Байдена в 2014-2016 рр., яку розслідував автор. На його думку, злочини та правопорушення високопосадовця США на території України передусім пов'язані з діяльністю його сина Гантера на посаді Ради директорів української компанії «Бурісма». Автор відкриває завісу над політичною та особистою складовими взаємин українського Президента та його найближчих соратників й віце-президента США періоду 2015-2016 рр.

Книга наповнена державними та офіційними документами, листами посадовців вищого рівня, судовими позовами та рішеннями судів, які доводять позицію автора книги.

Переважна більшість документів публікуються вперше.

МІЙ ПОГЛЯД НА ПРАВО

П. П. Пацурківський Мій погляд на право: збірник наукових праць.

Юрінком Прес, 2024. 280 с.

ISBN 978-617-8498-01-6

Книга є зібранням жанрово неоднорідних наукових досліджень автором невлучного феномену природи права. До неї увійшли його конкурсні роботи, статті в наукових фахових виданнях України з юридичних наук, матеріали та тези міжнародних наукових конференцій, публіцистичні розвідки в тижневику «Юридичний вісник України». Видання розраховане передусім на студентів, аспірантів, інших молодих правників, на кого історія вже поклала відповідальність за прийдешнє України, а також на осіб, для яких дослідження феномену права стало професією.

Приймаються замовлення.
E-mail: info@yurincompress.com
Тел.: +38 (066) 003-21-65

ПЕРЕДПЛАТА НА 2026 РІК

ЮРИДИЧНА УКРАЇНА

Період передплати	Вартість
1 місяць	221 грн
півріччя	1326 грн

Передплатний індекс 01757
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ЧАСОПИС УКРАЇНСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Період передплати	Вартість
на 3 місяці	270 грн
на рік	1080 грн

Передплатний індекс 76351
Періодичність виходу — 4 рази на рік

БЮЛЕТЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА І ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ

Період передплати	Вартість
на 1 місяць	399 грн
на рік	4788 грн

Передплатний індекс 74052
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ПЕРЕДПЛАТА

сайт: yurincompress.com
pressa.yurincom.com

Довідка за тел: +38 (66) 003-21-64,
+38 (66) 003-21-65

e-mail: jukr@yurincom.kiev.ua
info@yurincompress.com
pressa@yurincom.kiev.ua

